

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusikaosakond

Muusikaõpetaja

Külli Org

**KROMAATILISE KANDLE ÕPETUS EESTI
MUUSIKAKOOLIDES**

Magistritöö

Juhendaja: dots. Guldžahon Jussufi, PhD

Kaitsmisele lubatud.....

Viljandi 2013

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Uurimistöö üldteoreetilised lähtekohad	7
1.1. Kromaatiline kannel ja selle õpetus Eestis	7
1.1.1. Kromaatilise kandle kujunemine, ehitus ja areng	7
1.1.2. Kromaatilise kandle õpetus Eesti formaalses muusikahariduses	15
1.1.3. Kandlefestivalide osa formaalhariduslikus õppeprotsessis	19
1.1.4. Kandleõpetaja profession ja tema töö eripära	23
2. Uurimistöö metoodika.....	27
2.1. Valim	27
2.2. Andmete kogumise meetodid	28
2.3. Andmetöötlus	29
3. Tulemused ja järeldused.....	30
3.1. Eelküsitlese tulemused	30
3.2. Kromaatilise kandle õpetamise metodoloogiline käsitus ja hinnang	32
3.2.1. Õpetajate taustaandmed	32
3.2.2. Õppetöö sisuline korraldus kandle tundides	36
3.2.3. Õpetajate suhtumiste hinnangud	38
3.2.4. Probleemid kandleõppes	43
Kokkuvõte	51
Kasutatud kirjandus.....	54
Kasutatud arhiivi- ja vestlusmaterjalid.....	58
Lisad.....	59

Lisa 1. Küsimustik muusikakoolide juhtkonnale	59
Lisa 2. Kromaatilise kandle õppekavaga muusikakoolid õppeaastal 2012/2013	60
Lisa 3. Küsimustik muusikakoolide kandleõpetajatele	61
Lisa 4. Väljavõte festivali programmist aastal 2001	66
Lisa 5. G.Otsa nim. Tallinna Muusikakooli ja EMTA lõpetanud kandlemängijad	67
Lisa 6. Õpetajate arvamused kandleõpetuse kohta 10 aasta pärast	69
Lisa 7. Kandleõpetaja Els Roode tähelepanekud ja arvamused	70
Summary	71
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	74

SISSEJUHATUS

Kandlel ja kandlemängul on pikk ajalugu. Algselt ühest puutükist väljalõhutud kuuekeelsest pillist on välja kasvanud palju erinevaid kandletüüpe. Täiustunud on pillid ja muutunud on õpetus. Kui varasemalt õpiti kandlemängu pillimängijat jäljendades ja matkides, siis kromaatilise kandle mänguoskuste omandamiseks on vajalik õpetaja. Kandlemängu algne roll – pidudel tantsusaateks mängimine, on jäänud pärimuspillide (väikekannel, külakannel, rahvakannel) pärusmaaks (vt Joonis 1–3). Kromaatiline kannel on koha leidnud kontsertlavadel ja kromaatilise kandle muusika on saanud uued esteetilised vormid.

Muusika on inimese loomulik eneseväljenduse vahend, üks märgikeeltest, mida inimene kasutab ja mis on arvatavasti ürgsem kui verbaalne keel. Pole olemas rahvast, kes ei musitseeriks, nagu pole ka ühtemoodi musitseerivat rahvaid. Igal rahvusel on oma originaalne muusika. Musitseerimise eripära seondub etnose eripäraga, näiteks asunduse kliimaatiliste tingimuste ja sellest tingitud tegevusaladega. (Tilk 2003, lk 26)

Eesti kuulub soome-ugri kultuuriruumi. Kuna soome-ugri muusika tugineb kogukonna traditsioonidele ja inimene on kultuuriga lahutamatult seotud, siis on kandlemäng osa Eesti kultuurist ning selle õpetamine olulise tähtsusega rahvuskultuuri säilimisel.

Kultuur on informatsioon (teadmised, mõtted, uskumused ja väärtused), mis paikneb eraldi inimese genoomis säilitatust ning mida antakse edasi sotsialisatsiooni käigus. (Cartwright 2000, lk.307) Rahvuskultuur on ühele rahvusele omane kultuur, mis on seotud ühe keele ja ajaloolise paiknemisalaga. Ta haarab endasse nii pärimuskultuuri kui ka tänapäeva rahvuse seisukohast olulise kultuurilise tegevuse. Kohaliku rahvuskultuuri kujunemisloos kontekstis on kandlel kui Eesti ühel vanimal rahvapillil oluline koht. Kannelt seostatakse ikkagi rahvapilliga, olgu ta siis kromaatiline või

rahvakannel. Isegi kui temaga mängitakse klassikalist, modernset või vanamuusikat, jääb ta kandleks, millel saab mängida ka reilendreid, valsse ja teisi põliste eestlastele omaseid viise. Kromaatileine kannel on Eestile täiesti ainuomane pill. Sarnaseid pille on ka Lätis, Leedus, Soomes ja Venemaal, kuid sealsete pillide ehitus on teistsugune ja mängustiil erinev. Tänapäeva kromaatileine kannel on ühest küljest pärimuse kandja, teisest küljest kaasaegne kontsertpill, mille peal saab mängida väga erinevat muusikat.

Eesti kromaatileine kannel sellisel kujul, nagu tänapäeval teda mängitakse (vt Joonis 5), nägi ilmavalgust aastal 1953. Formaalne kromaatileise kandle õpetus sai alguse aastal 1949. Käesoleval ajal õpitakse Eestis kromaatilist kannelt muusikakoolides ehk huvihariduskoolides. Lisaks on võimalik täiendada end kesk-eri õppeasutustes, milleks on G.Otsa nim. Tallinna Muusikakool ja H. Elleri nim. Tartu Muusikakool. Kui varasematel aegadel puudus võimalus omandada Eestis kandle erialal kõrgharidus, siis alates aastast 2003 saab seda omandada EMTA-s. Aastast 1991 on kromaatileise kandle õpetus olnud õppekavas ka TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias.

Kromaatileise kandle õpetus Eestis muusikakoolides ja kandleõpetaja professioon on esmakordselt uuritud teema. Eesti muusikakoolide kromaatileise kandle õpetajate seas ei ole varem läbi viidud ühtegi õpetajate tausta, õpetamismetoodikat ja kandleõpetuses esinevaid probleeme käsitlevat uuringut.

Töö autor soovib, et kromaatileise kandle mängimine ja õpetamine muutuks Eestis nähtavamaks. Meie kromaatileine kannel on suurepärase tähelepanu osaliseks saanud välismaal. Eestis seostatakse kromaatilist kannelt kohati ikka veel rahvapilliga, mida ei ole vaja muusikakoolis õppida. Kuigi mõned kandlemängijad on esinenud lavadel vaimustavates koosseisudes nagu „Eesti Keeled“¹, „Una Corda“², „Resonabilis“³, näeb

¹ „Eesti keeled“ - loodud aastal 1999 koosseisus Tuule Kann ja Pille Karras (kromaatileine kannel), Ain Agan ja Jaak Sooäär (kitarr). Repertuaaris kohtuvad rahvamuusika ja džäss, suuline pärimus ja autorilooming, traditsioon ja innovatsioon. Aastal 2001 lisandusid Riho Sibul ja Jaak Johanson (kitarr, laul).

² Una Corda - kaasaegse muusika ansambel, loodud aastal 2008 koosseisus Ene Nael (klavessiin), Kristi Mühling (kromaatileine kannel), LiisViira (harf).

ja kuuleb kannelt soolopillina väga harva. Uurimistööd läbiv teema on kromaatilise kandle õpetus Eestis. Fookuses on muusikakooli kromaatilise kandle õpetaja ja tema töö. Eestis õpetatakse kromaatilist kannelt küllalt vähestes muusikakoolides. Uurimistöö kirjutaja otsib vastuseid põhiküsimustele: milline on kromaatilise kandle õpetuse roll Eesti formaalses muusikahariduses aastal 2013 ehk 60 aastat pärast kromaatilise kandle väljakujundamist? On teada, et õpetajast oleneb suurel määral mitte ainult õpetuse kvaliteet, vaid ka uute mängijate, ka õpetajate kujunemine. Kes nad on ja mida peavad oluliseks õpetajad, kes seda Eestile ainuomast pilli õpetavad? Samuti huvitab töö koostajat, millised on õpetaja töös esinevad peamised probleemid, milline on kasutatav repertuaar ja kuidas kindlustatakse kromaatilise kandle õpilaste järelkasv. Uurimistöösse on kaasatud kõik Eesti muusikakoolide kromaatilise kandle õpetajad.

Töö koosneb teoreetilisest ja empiirilisest osast. Teoreetilises osas antakse lühiülevaade kromaatilise kandle ajaloost, ehitusest ja õpetamisest Eestis. Töö empiirilises osas viiakse läbi eelküsitlus muusikakoolide juhtkondade seas, ankeetküsitlus kõikide Eesti muusikakoolide kromaatilise kandle õpetajate seas ning intervjuueeritakse professionaalse kandleõpetuse koolkonna rajajat Els Roodet.

Uurimistöö tulemusena selgitatakse välja kandleõpetajate töös esinevad probleemid ja tehakse autoripoolsed järeldused ning ettepanekud kromaatilise kandle õpetajatele, muusikakoolidele ja Kandleliidule.

Sissejuhatuse lõpetuseks soovib töö autor tänada kõiki küsimustele vastanud eesti muusikakoolide juhtkondi, kandleõpetajaid, Els Roodet ja juhendajat.

³ Resonabilis - kaasaegse muusika ansambel, loodud aastal 2002 koosseisus Kristi Mühling (kannel), Iris Oja (häääl), Tarmo Johannes (flöödt) ja Aare Tammesalu (tšello).

1. UURIMISTÖÖ ÜLDTEOREETILISED LÄHTEKOHAD

Üldteoreetiliste lähtekohtade peatükis tuleb vaatluse alla Eesti kromaatileine kannel, tema ajalooline algupära ja kujundamine. Tuginedes teadusartiklitele ja teistele teemakohastele kirjandusallikatele käsitletakse uurimistöo esimeses peatükis ka kandleõpetaja professiooni ja kirjeldatakse kandleõpetaja töö eripära.

Kromaatilise kandle väljakujundamine ja formaalse kandleõpetuse algus jäävad eelmise sajandi viiekümnendatesse aastatesse. Arhiividokumentidele ja esimese kandleõpilase Els Roode erakogus säilitatud väljavõtetele tuginedes antakse ülevaade kandleõpetuse arengu ja propageerimise seisukohalt olulise tähtsusega rahvusvahelisestest kandlefestivalidest, mis toimusid ajavahemikul 1990–2007 ning olid olulise tähtsusega kandlekultuuri säilitamisel, arendamisel ja propageerimisel Eestis.

1.1. Kromaatileine kannel ja selle õpetus Eestis

1.1.1. Kromaatilise kandle kujunemine, ehitus ja areng

On teada, et vana eesti kannel õnestati ühest puust, harilikult kuusest, aga ka männist, harvem kasest. Keeli oli vanemat tüüpi kandlel kuus kuni seitse (Tampere 1975, lk 30).

Andmeid kandle päritolu kohta on otsitud kaugemalt ja lähemalt naaberrahvaste juurest. Nii on näiteks eesti-vene muusikalisteks kontaktideks olnud palju võimalusi, näiteks eestlaste väljaränne Pihkvamaale 1860-ndatel aastatel kuni Esimese maailmasõjani. Suur osa väljarändajatest olid pärit Võru- ja Tartumaalt. (Tõnurist 1985, lk 99)

Arhailine kannel on levinud üle terve Ida- Baltikumi maa-ala. Soomlased tunnevad seda nimega *kantele*, saamid (laplased) nimega *kadelas*, lätlased nimega *kokle*, leedulased nimega *kankles*, ning loodepoolsed venelased (Novgorodi ja Pihkva

ümbruses) nimega *gusly* (mis on slaavi keeles üldine keelpillide nimetus). Arhailine kannel on seega piirkondlik pill, mille kohta rahvusvahelises teadusmaailmas on käibel nimetus *Baltic Psaltery*. Teadlased⁴ on jõudnud järeldusele, et arhailine kannel on ligi 1000 aastat vana ja on arenenud lüürast. (Peekna 2010, lk 102–103)

Kõik ülal nimetatud rahvused nimetavad kannelt oma rahvapilliks. Eestis on saanud vana arhailine kannel tänapäeval „uue kuue“ ja nimetuse „väikekannel“. Selle pilli mängimine algtasemel on lihtne ja võimetekohane paljudele. Väikekandle mängimine on kogunud populaarsust ja saanud lahutamatuks osaks üldhariduskoolide ning lasteaedade muusikatundides. Pille valmistavad üldjuhul pillimeistrid, aga neid valmistatavad meistrite juhendamisel ka mängijad ise. Üldjuhul ulatub väikekannelde keelte arv viiest kaheteistkümmeni. (vt Joonis 1)

Joonis 1 Väikekannel (valmistanud Mart Aardam)

18. saj. lõpul, 19. sajandi alguses olid Eestis levinud külakandle⁵, mille peal ei olnud võimalik mängida kromatismi sisaldavaid meloodiaid. Külakandle olid erinevate suurustega keelpillid, mille peale oli kinnitatud viisikeeled (need võisid olla ka

⁴ Vene restauraator ja taidur Novgorodist Vladimir Povetkin ja ameerika eestlane Ain Haas jõudsid iseseisvalt samale järeldusele. See ei olnud uus mõte, aga mõlemad tõid juurde olulist tõendavat materjali.

⁵ Külakannel – uuem kannel laudadest korpusega, trapetsi- või pooltrapetsikujuline ja rohkete keeltega (haril. 20-30 keelt) kannel, nimetatud ka viisikandleks, Põhja-Eestis simblik (Tampere 1975, lk 30).

topeltkeeled) ning mõned bassikeeled⁶ mida mängiti üldjuhul lühemate keeltega enda poole (vt Joonis 2). Kuna osati kasutada vaid helistiku kolme harmoonilist põhifunktsiooni (T, S, T), siis oli bassikeeli kolm. Saateakord võeti juurde olemasolevatest viisikeeltest. (Tõnurist 1996, lk 25)

Joonis 2 Külakannel (valmistanud Väino Maala)

Eelmisel sajandil mängiti palju selliseid kandleid, millel olid nii viisikeeled kui ka akordkeeled ehk koorid. Selliseid kandleid kutsutakse tänapäeval rahvakanneldeks ja neid hakkas 20. sajandi keskel valmistama ka Tallinna Klaverivabrik. (vt Joonis 3)

Nimetus rahvakannel on käibele läinud 1950. aastatel, kui rahvapilliiorkestrite loomisel tekkis vajadus eristada rahvapärast diatoonilist kannelt kromaatilisest rahvakandlest. Rahvakannel võeti kasutusele Tallinna klaverivabriku uue toote, kolme saatekooriga diatoonilise kandle nimetusena alates 1954. aastast. (Tõnurist 2008, lk 78)

⁶ Bassikeeled – tavaliselt kolm paksemat keelt, mida häälestati põhikolmkõlade järgi (T, S, D)

Joonis 3 Rahvakannel (valmistatud Tallinna Klaverivabrikus)

Rääkides kandleliikidest, on oluline ära märkida ka rahvapilliorkestrites, ansamblites ja kapellides palju kasutatud akordkannel⁷. Sellel pillitüübil puudusid viisikeeled. Ka neid kandleid valmistati mõnda aega Tallinna Klaverivabrikus.

Ei ole otseseid tõendeid selle kohta, kas see kromaatileine kannel, millest selles uurimistöös juttu tuleb, on välja kasvanud sellest väiksest lihtsast pillist, millest on juttu peatüki alguses, või on tema konstrueerimise otseseks eeskujuks olnud teiste maade kandle- ja harfilaadsed pillid.

Kromaatileine kannel on oma nimetuse saanud selle järgi, et keeled, mis kandle peale on asetatud, häälestatakse pooltoonilises (kromaatilises) järgnevuses.

Esimene viide kromaatilisele kandlele Eestis on pärit Karl Augusti Hermanni sulest aastal 1887. „Kannel (Harfe) on keelpill ehk mänguriist, mida mitte poognaga ei mängita, vaid näppudega. Harfi kirjeldus. Keeli 30, vahel rohkem C-duuris. Ta on

⁷ Akordkannel – saate- ehk duerkannel – ainult koorideks koondatud akordkeeltega (Tampere 1975, lk 30).

kolmekandiline ja üks külg õõnes. Sellega sugulane on ka Eesti kannel, mida veel Võru maal mängitakse. Eesti kandlel on väga ilus heli. Temal on ka paarkümmend traatkeelt, mõni kord vähem, mõni kord rohkem. Temaga võib üksnes G-duuris mängida. Kui teda hästi uurida, siis võiks talle mõnda toonid sisse panna, et igas helistikus mängida võiks.“ (Hermann 1887, lk 43)

Järgmine näide on Tallinnas elanud muusikariistade valmistajast Tõnis Olbreist (1878–1965), kes lasi ühel oma tuttavalt muusikariistade meistril oma kavandite järgi valmistada nn. „uudiskandle“, mis oli üle meetri pikk ja mille peal oli kuni neli oktavit keeli, sh. kuus kuni seitse bassikeelt. Kannel oli kromaatileine ja topeltkeeltega, keelte all oli mitu keeli kandvat roopi. Kandle väliskuju oli kolmnurkne, ülaotsast kauni kõverjoonega, kõla olevat kaunis ja heli võimas. Käsitleti teda nagu harfi. (Pulst1967, lk 676–677)

Omapäraselt kasutas kromaatiliste käikude mängimiseks oma diatoonilist kannelt Kadrina kihelkonna tuntud kanneldaja Johannes Rosenstrauch, pillimehe- nimega Kandle Juss. Selleks häälestas ta oma pilli vahel ümber. Rootsis elavate eestlaste kultuuriloolisest arhiivist saadatud kirjas seisab: “Osavalt ära kasutades harmooniasse kuuluvaid olemasolevaid toone, võis ta näiteks laitmatult ära mängida Ivanovici “Donauwelleni“, jm., mis normaalselt eeldanuks kromaatiliselt häälestatud kandle kasutamist“. (Teatri-ja Muusikamuuseum1978)

Kromatisme mängida võimaldavaid pille liikus Eestis 19–20 sajandi vahetusel mitmeid. Tuntumad neist olid viiul ja kitarr. Üheks eeskujuks kannelde meisterdamisel, seda nii kuju, häälestuse kui mängutehnika poolest võis olla Itaaliast pärit harfinett. Samuti levisid Saksamaalt Euroopasse ja Ameerikasse mitmesugused ostutsitrid, mis hakkasid ka meie kandlemängu mõjutama. Tsitrid olid väga erinevate kujudega, osad neist olid ilma näppelauata, millel sai vaid lahtisi keeli tõmmata. Palju selliseid pille levitati Türi elanud töötanud vendade Avelinius ja Ustus Toomendi kaudu. Nad vahendasid neid pille ja hakkasid ka ise nende tsitrite eeskujul valmistama nn. tuleviku kandleid. Avelinius Tõnisson sai tuntuks oma "Vanemuise" kanneldega, mida hakati hiljem klaverivabrikuski tootma. (vt Joonis 4) Avelinius Tõnissoni poolt on välja antud ka väike käsiraamat mängimise ja häälestamise kohta. (Tõnisson 1938)

Joonis 4 Vanemuise kannel (valmistatud Tallinna Klaverivabrikus)

On teada, et Otepää pillimeister Julius Krohnilt on valmistanud juba 1911.–1912. a. kromaatilise kandle, mis tehti hiljem ringi diatooniliseks, et oleks lihtsam mängida (Pihlapuu 1967). Pikem kirjeldus selle kohta on Kirjandusmuuseumis. 1938.- ndal aastal valmistas Paul Sinisoo „pooltoonide keeltega“ kandle kuulsale pillimehele Julius Helenurmele. Kandle mõõdud olid 90 x 50 cm, kaal 10 kg, keeli oli peal 61, neist 18 bassikeelt, kusjuures pooltoonid olid paigutatud umbes poole cm vahedega täistoonides keeltest veidi madalamale. (Pulst 1967, lk 831)

Samal põhimõttel kannel oli Soomes Elias Lönnrotil juba 1840-tel aastatel. Heikki Laitinen ettekandes „Lönnrot ja kromaatiline kannel“ Rahvamuusika Instituudis 15. juulil 1988. aastal. räägib nn. „valgetest laikudest“ kaasaegse kandle ajaloos. Ettekandest selgub, et Jean Sibeliuse muuseumis on olemas kromaatiline kannel, mille on teinud Lönnrot. Lönnrot mängis ise meeleldi kannelt ja on oma töise elu jooksul jõudnud ka kandleid meisterdada. 1844. aasta septembri algusest oktoobri alguseni matkas Lönnrot Kuusalust kirikumõisa pastori Ahrensi juurest Võru ja Valgani. Ta külastas maainimesi ja ei käinud üheski mõisas. (Kallio 1934, lk 94) Töö koostaja arvab, et kindlasti kuulis ta ka eestlaste kandlemängu ning vahetas pillimeistritega kogemusi.

Universaalne kromaatilene pillitüüp, millel oleks olnud võimalik mängida nii rahvamuusikat kui ka keerukamaid kromaatilisi käike, konstrueeriti 1953. aastal kandlemeister Väino Maala poolt. See kandletüüp on kasutusel tänaseni. (vt Joonis 5)

Joonis 5 Eesti kromaatilene kannel (valmistanud Rait Pihlap)

Klaverivabrikus hakati selliseid kandleid tootma aastal 1953. Meieni on säilinud materjalid, milles on kirjas, kuidas kromaatiliste kannelde riiklikule tootmisele alus pandi. Nimelt toimusid aastatel 1945–1954 Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumis koosolekud, millest võtsid osa Eesti tuntud muusikategelased, orkestrandid, pillimeistrid ja muusikud. Kõnealused koosolekud olid kokku kutsutud selleks, et arendada välja eesti rahvuslik rahvapilliorkester. Oli ju Eesti sel ajal ainuke liiduvabariik, kus puudus riiklik rahvatantsu- ja lauluansambel. (Protokollid Teatri- ja Muusikamuuseumis)

Tundub kummalisena, aga just rahvapilliorkestri loomise vajadus sai üheks kõige suuremaks liikumapanevaks jõuks kromaatilise kandle väljakujundamisele selliseks, nagu ta praegu on. Kannelt arendati selles suunas, et ta sobiks orkestrisse ja väljendaks eestlasele omast koloriiti. Protokollides märgiti, et oluline pidi olema see, et tulevasel pillil oleks võimalik mängida väikesi soolopalasid. Peagi tunduski koosolekutest osavõtjatele, et kannel ei pea olema vaid orkestripill, vaid võib olla ka lihtsalt soolopill. Niisiis toodi neile koosolekutele kaasa erinevaid pille, jooniseid, mida koos vaadeldi, arutati probleemseid detaile, otsiti vigu, vaieldi, kiideti kordaminekuid. Pillimeistrid

muutsid järk-järgult kandle kõla ja mängutehnikat täiuslikkuse suunas. Koosolekutest saab detailse ülevaate magistrandi diplomitöös teemal: „Kromaatilise kandle kujundamise lugu ja selle mänguõpetus Eestis“. (Org 2005, lk 9)

Kandlemeistriteks klaverivabrikus olid esialgu Väino Maala, Alfred Raudsepp ja Johannes Lind. Hiljem olid pikka aega kandlemeistriteks Roland Püvi ja Heldur Kõiv.

Pillimeistri Roland Püvi⁸ sõnul on kromaatiliste kannelde tootmine klaverivabrikus alati väikesemahuline olnud ja paaril korral on tootmine täiesti katkenud. Siis on tänu Els Roode entusiasmile ja järjekindlusele õnnestunud kannelde tootmine jälle käima lükata. Kannelde tootmine tasus ära vaid siis, kui korraga oli võimalik toota suurem partii, 20 kuni 30 kromaatilist kannelt. Klaverite tootmine oli organisatoorselt lihtsam ning majanduslikult palju kasulikum. (Püvi 2005)

Vestluses Tiit Kolk'iga⁹ selgus, et kandleid valmistati klaverite kõrvaltoodetena samadest materjalidest, millest valmistati klavereid: kõvast lehtpuidust tehti raamid e. korpused, laed ja põhjad valmistati kõlalaua- e. resonantskuusest. Kannelde keelestuseks kasutati klaverite virbleid ning klaverite keeletraati. Pöögilauast lõigati lintsaega välja roop e. steek ning freesiti šablooni abil täpsesse mõõtu. Keeled olid paigutatud kõlalaua suhtes viltu ja omavahel risti nii, et paremale poole jäid kõrgemale täistoonid ja vasakule pooltoonid. Kromaatilise kandle helidiapasoon oli väikese oktavi do-st kolmanda oktavi la-ni. Häälestamise aluseks võeti 22. keel (la) mähistega keelte poolt lugedes. Helijärjestus – kromaatiline. Keelte arv – 46. Kromaatilise kandle pikkus oli 95 cm ja laius 55 cm. (Kolk 2005)

Põhiliselt sellised pillid on muusikakoolides kasutusel ka praegu. Klaverivabrik lõpetas kannelde tootmise 1998. aastal. Tänapäevaks on Eestisse mõned pillid valmistanud Soome tuntud pillimeister Otto Koistinen. Eesti pillimeistritest valmistab kromaatilisi kandleid ainult Rait Pihlap, kes on pille ehituslikult täiustanud ja kõlaliselt võimendanud.

⁸ Roland Püvi - kandlemeister Tallinna Klaverivabrikus alates 1970- ndatest kuni aastani 1998.

⁹ Tiit Kolk aastatel 1990–1991 esmatasandi juht Tallinna Klaverivabrikus. Tema alluvuses oli esmase töötlemise jaoskond ja montaažijaoskond

K. Mühling: „Ka meie naaberrahvastel on välja arenenud kromaatileine kontsertkannel. Erinevused nende pillide vahel on sedavõrd suured, et me üksteise kandleid mängida ei oska“. Olulised erinevused on kromatismi süsteemis, keelte vahedes, keelte arvus ja pilli suuruses. Eesti kromaatileine kannel on ainus, kus on kromaatilised helid eraldi keelte kujul olemas. Teistes kandletüüpides on diatoonilisele helireale lisatud mehhanismid, mille abil keelt pingutades või lödvendades saab poole tooni võrra helikõrgust muuta. (Mühling 2011, lk 45)

Meie naabermaades Soomes, Lätis ja Leedus on kandle areng professionaalseks pilliks alanud varem kui Eestis. See on kaasa toonud pilli varasema liitmise kunstmuusikaga, heliloojate huvi selle pilli vastu ja kandlepedagoogika arenemise. Leedus õpetatakse nende kannelt peaaegu kõikides muusikakoolides üle maa, Lätis natuke vähem kui pooltes ja Eestis vaid ühes neljandikus muusikakoolidest.

1.1.2. Kromaatilise kandle õpetus Eesti formaalses muusikahariduses

Formaalne haridus on struktureeritud süsteem, mis hõlmab haridusasutusi algkoolist ülikoolini. Formaalse hariduse korral õpitakse fikseeritud õppekavade järgi. Õppetegevus on organiseeritud ja regulaarne. Formaalne haridus viiakse läbi selleks rajatud haridusasutuses. (Elukestva õppe strateegia 2005–2008, lk 41)

Formaalne haridus on õppeprogrammidega ettenähtud teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ja käitumisnormide süsteem, mida ühiskond tunnustab ning mille omandatust kontrollib. Selle kõrval eksisteerib ka mitte-formaalne haridus, mis ei ole nii süsteemne. See toimub kõikjal väljaspool ametlikke kooliruumi – noorteorganisatsioonides, noortekeskuses, mõnel koolitusel, rahvaülikoolis, huviringis jne. Mõlemad hariduse omandamise viisid on vajalikud ja nad täiendavad teineteist. Mitte-formaalset haridust iseloomustatakse kui õppimist tegevuste kaudu. Selline õppimine toimub spontaanselt mitteformaalsetes kontekstides ja olukordades. Selle metoodika aluseks on interaktiivne suhe õppijate ja nende poolt läbielatavate konkreetsete olukordade vahel. Mitteformaalse õppimise korral pole autoriteedina teadmisi jagavat õpetajat või lektorit. Õppijad ja juhendajad loovad koos uusi teadmisi, kusjuures juhendaja loob õpilastele õpikogemuste omandamiseks võimalusi. (Õppimine 2013)

Mitteformaalne haridus – õppetegevus, mis on korraldatud eesmärgiliselt ning konkreetsete programmide alusel. Mitteformaalne haridus toimub institutsionaalsel foonil, aga see ei pruugi vastata formaalhariduse mõistes olemasolevatele tingimustele. Tavaliselt mitteformaalse hariduse omandamise järel tunnistust ega diplomit ei anta. On võimalik omandada huvigruppide, kutseliitude, töökoha vahendusel, samuti täiskasvanukoolitusasutustes. (Eensaar 2003, lk 31)

Antud uurimustöös keskendub magistrant põhiliselt õpetusele muusikakoolides ehk formaalsele muusikaharidusele. Seoses kandlefestivalide teemaga tuleb sisse ka mitteformaalse hariduse teema. Kuni 20. sajandi keskpaigani puudus Eestis igasugune kandleõpetus õppeasutustes. Mänguuskused omandati iseõppimise teel, õpetust jagati pillimehelt pillimehele. Kromaatilise kandle väljatöötamine ja kasutuselevõtt võimaldas mängida väga mitmesugust muusikat. Selle pilli mängimiseks oli vaja uut tüüpi mängutehnikat ja koolitust. Tekkis vajadus kandle professionaalse õpetamise järele seotuna teiste muusikaliste ainetega. Nii nagu pilli enda väljakujundamine võttis aega, on ka kandle mängutehnika aegade jooksul arenenud.

Eesti formaalse kandleõpetuse algusaasta on 1949, kui Eik Toivi¹⁰ alustas kandleõpilaste koolitust üheaegselt Tallinna Muusikakoolis ja Tallinna Lastemuusikakoolis¹¹. Esimesed kandleõpilased olid E. Roode, E. Teras (Kasu), O. Hõlpus ja R. Laikre.

Eik Toivi esimesteks kandleklassi lõpetajateks 1955. aastal Tallinna Muusikakoolis olid Els Roode ja Evi Teras. Viimane pühendas end peale kooli lõpetamist täielikult

¹⁰ Eik Toivi (1903–1993) - alates 1945 ENSV Rahvaloomingu Maja muusikaosakonna juhataja, alates 1953 Tallinna Kultuurhariduskoolis ja 1960-1968 õppejõud Viljandi Kultuurikoolis, puhkpilliorkestri dirigent (Eesti Entsüklopeedia 2000 lk 537) sai Lastemuusikakool oma maja Narva mnt. 28. Tallinna Muusikakool nimetati ümber G. Otsa Muusikakooliks aastal 1975 ja oma praegusel asukohal Vabaduse väljak 4 käib õppetöö aastast 1954.

¹¹ Tallinna Lastemuusikakooli nimetatakse tema avamisest peale Tallinna Muusikakooliks. Sama nime kandis kool, mis hiljem G. Otsa nim. Muusikakooliks ümber nimetati. Algselt asusid mõlemad koolid koos Suvorovi puiestel Tallinna Riikliku Konservatooriumi juures. Tallinna Lastemuusikakoolis ja Muusikakoolis algasid kandleõpingud 1949. aastal.

pedagoogilisele tööle Nõmme lastemuusikakoolis. Els Roode astus 1955. aastal Läti J. Vitoli nim. Läti Riiklikusse Konservatooriumi ja temast sai professionaalse kandleõpetuse alusepanija Eestis. (Saks 2009, lk 206–207)

Kuigi aastatel 1955–1960 jätkus Tallinnas kandleõpetus, oli suhtumine kandlesse kui pilli halb. Nõmme Muusikakooli õpetaja Evi Kasu kirjast Els Roodele võib lugeda: „Kultuuriministeeriumi lastemuusikakoolide inspektor Helme Lipand (helilooja Vello Lipandi abikaasa), käis Nõmmel eksamit kuulamas ja ütles, et ei tohi enam võtta õpilasi kandle klassi piinlema, kuna need pole pillid, vaid pannid“. (Kasu 1956) Els Roode: „Sellesama panni peal mina lõpetasin konsi! Muidugi on päris selge, et kui mina ei oleks Riiga läinud, ei oleks ma suutnud seda pilli kaitsta. Pilli peab oskama mängida. Toivi õpetusest jäi väheks. (Roode 2013)

Peale J. Vitoli nim. Konservatooriumist naasmist 1960. aastal, leidis Els Roode eest suletud kandleklassid. Usk kandlesse oli kadunud. Kultuuriminister Ansberg pakkus Els Roodele õppejõu kohta Konservatooriumis, samuti õpetaja kohta Tallinna muusikakoolis, aga kuna puudus kandleõpetus algastmel, siis olnud kedagi õpetada muusikakoolis ja veel vähem kõrgkoolis. Tallinna Lastemuusikakooli direktor oli nõus taasavama kandleklassi, kus Els Roode alustas tööd kahe õpilasega.

Kuna aina enam andekaid kandlemängijaid lõpetas lastemuusikakooli, tekkis vajadus taaselustada vahepeal suletud kandleklass G. Otsa nim. Tallinna Muusikakoolis. See leidis aset eelmise sajandi kaheksakümnendatel aastatel. Tänapäevaks on seal diplomi saanud 24 kromaatilise kandle õpetajat (vt Lisa 5). Õppeaastal 2012/13 õppis G. Otsa nimelises Tallinna Muusikakoolis kolm õpilast ja üks ettevalmistusklassis.

Muusikalist keskharidust on võimalik omandada ka Tartus. Heino Elleri nimelises Tartu Muusikakoolis on kandleklass avatud aastast 2010 ja õpetajaks on Ruth Kuhi. Õppeaastal 2012/13 õppis seal üks õpilane. Kaks aastast on selles õppeasutuses avatud ka noorteosakond, kus käib töö samadel põhimõtetel kui teistes huvihariduskoolides.

Esimestest kandleõpetajatest on suured teened kandlemuusika arendamisel ja propageerimisel ka Tatjana Tallermal (sünd. 1938), kes õpetas kannelt Jõhvi Lastemuusikakoolis ja kelle õpilastest kolm töötavad praegu kandleõpetajatena.

Kuni 2003. aastani ei olnud Eesti saada akadeemilist kõrgharidust kromaatilise kandle erialal. Sel ajal omandati kandlealane kõrgharidus naabermaades: Els Roode õppis Lätis Vitoli nim. Konservatooriumis, Tuule Kann õppis Leedu Teatri- ja Muusikaakadeemias, Hedi Viisma ja Kristi Mühling omandasid kandle alal kõrghariduse Soomes Sibeliuse Akadeemias. „Eestis ei tahetud seda eriala kõrgkoolis kaua aega avada, sest väga paljud mõjukad muusikud ja kultuuritegelased nagu Ene Üleoja, Venno Laul, jt. olid selle vastu. Aga oli ka toetajaid. Klassikaraadio töötajad sealhulgas noor helilooja Mirjam Tally.“ (Roode 2013)

Aastal 2003 toimus kandleõpetuses suur läbimurre ja Eestis sai võimalikuks kromaatilise kandle erialal kõrghariduse omandamine. 2007. aastal lõpetas esimene lend kandleõpetajaid baklaureuse tasemel Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Interpretatsioonipedagoogika Instituudis. Tänapäevaks on nendest magistrakraadi omandanud kolm. Aastal 2010 avati EMTA-s kromaatilise kandle eriala ka keelpilli osakonnas, mille on lõpetanud bakalaureusega kaks üliõpilast. Aastal 2013 lõpetas üks neist, Laura Lindpere, esimese üliõpilasena magistratuuri EMTA keelpilli osakonnas. „Teine üliõpilane, Anna-Liisa Eller, kes viibis eelmisel õppeaastal vahetusõpilasena Prantsusmaal, jääb tuleval õppeaastal ainsaks kandleõpilaseks EMTA-s, peale seda tuleb tükk tühja maad“, ütles kandlepedagoog Kristi Mühling, kes õpetab kannelt ka G.Otsa Muusikakoolis (Mühling 2013). Kristi Mühling ise on õppinud kannelt Els Roode ja Ritva Koistineni juures. EMTA-s on töötanud kandleõpetajana ka Sibeliuse Akadeemia lõpetanud kandleõpetaja Hedi Viisma., kellel ei ole seal hetkel ühtegi õpilast.

Et omandada muusikaline haridus G. Otsa nim. Tallinna Muusikakoolis, H. Elleri nim. Tartu Muusikakoolis, või EMTA-s, on vajalikud eelnevad teadmised ja oskused, mida jagatakse huvihariduskoolides ehk muusikakoolides. Õppeaastal 2013/2013 oli Muusikakoolide Liidu andmetel Eestis 84 muusikakooli. Et teada saada, millistes muusikakoolides õpetatakse või on õpetatud kunagi kromaatilist kannelt, millistesse koolidesse soovitakse kandleõpet ning millistesse mitte ning mis on sel juhul põhjused, selleks viis magistrant läbi eeluuringu muusikakoolide juhtkondade seas.

1.1.3. Kandlefestivalide osa formaalhariduslikus õppeprotsessis.

Kandlefestivalid, mis kujunesid kandlemängijaid, -õpetajaid ja -huvilisi koondavaks sündmuseks, on rikastanud Eesti kultuuripilti ja toonud inimesteni kandlemuusikat nii meilt kui mujalt. Festivalidest on alati võtnud teiste seas osa ka Eesti muusikakoolide kandleõpetajad ja -õpilased. Festivalide eesmärgiks oli professionaalse kandlemuusika, tutvustamine, erinevate rahvaste kandlemuusikast ülevaate andmine ja eri tüüpi kannelde tutvustamine. Kõrvuti kontsertidega on alati toimunud ka seminarid, kus on käsitletud kandlemuusika arenguvõimalusi ja kohtunud erinevate pillimeistritega Lätist, Leedust, Soomest ja Eestist. Eri maade kandletüüpi pillidel professionaalsed mängijad ja õppurid on kohtunud seminaridel ja õpitubades, sealjuures vahetanud repertuaari.

Festivalid, mis kandsid algul kandlepäevade nime, said alguse Els Roode isiklikest kontaktidest Läti, Leedu ja Soome kõrgkoolide õppejõududega. Kümne festivali põhilisteks eestvedajateks on olnud kandleõpetaja Els Roode, muusika ja kunstikoolide peaspetsialist haridusministeeriumist Ene Raid ja Pärnus toimuvatel festivalidel ka Pärnu Kunstide Maja direktor ja kandlepedagoog Tiit Erm. Alates üheksandast festivalilist on üheks toetajaks olnud ka Eesti Kandleliit, mis on loodud 2002. aastal eesmärgiga edendada kandlealast tegevust, populariseerida kandlemuusikat ja anda õpetajatele täiendkoolitust.

Alates esimestest kandlepäevadest, mis toimusid Raplas ajavahemikul 1990–1993, on alati osalenud Eesti muusikakoolide õpetajad ja õpilased. Kui esimestel kandlepäevadel oli esindatud vaid viis muusikakooli: Rapla, Tallinna, Jõhvi, Orissaare ja Käina, siis iga järgneva aastaga tuli osalevaid muusikakoole juurde. Alates neljandast aastast hakati nimetama sündmust rahvusvaheliseks kandlefestivaliks ja toimumise kohaks sai Pärnu linn.

Festivalidel on esinenud naaberriikidest tuntud kandleõpetajaid ja soliste nagu Sibeliuse Akadeemia õppejõud ning tuntud kandlesolist Hannu Syrjälähti ja õpetaja Ritva Koistinen Sibeliuse Akadeemiast, Austria tsitrimängija Alois Öllinger Rootsist, ukrainlasest banduuramängija Ljudmilla Maritš, Teiksmä Jansone ja Mära Vanaga,

(Läti MA), Lina Naikēlienē, Regina Tamošaitiene (Leedu MA) jt., Kandlepäevadele on algest peale kaasatud Soome Kandleliit.

Üheks kandlefestivalide osaks on alati olnud täiendkoolitused, mis on mõeldud tegutsevatele kromaatilise kandle õpetajatele. Ettekannetega on esinenud nii meie enda kui Läti, Leedu ja Soome kandleõpetajad, toimunud on näidistunnid ja vabas vormis arutelud. Mõned koolituste teemad: Rahvaviiside seadmisest kandlele ja kandleansamblile (Malle Vihul); Kannel või kandleansambel laulu saateks (Els Roode); Soome ja Eesti kandle erinevus; Eesti erinevad kandletüübid läbi aegade (Igor Tõnurist); Praktiline koosmäng kandleansamblis (Els Roode); Leedu erinevad kandletüübid (Tuule Kann); Läti kromaatiline kannel (Teiksmā Jansone); Etüüdide ja polüfooniliste palade õpetamisest muusikakoolides (M.Vihul); Sagedamini esinevad vead kandlemāngu tehnikas (M. Vihul); Muusikakoolide õppekavadest ja 1998. a. kevadeks planeeritud MK õpilaste konkursist (E. Roode); Kandletüüpi pillid ja nende māngutehnika erinevused. Mitme kandletüübi koosmāngust (M. Vihul, I. Tõnurist, T. Kann, M. Veenre); Rütmiõpetus kasutades oma keha (Ruth Rahula); jt.

Neljandatel kandlepäevadel (1995) rāāgiti juba kandlekoolkonnast, ehkki trükis seda sõna veel ei avaldatud, sest ühe põlvkonnaga ei ole võimalik luua koolkonda. E. Roode: „Usun aga kindlasti, et õpilased ei jāta seda ideed pooleli. Minu jaoks on olnud kromaatiline kannel rohkem kui ainult rahvapill. Minu elutöö on olnud see, et tõestada: kannel on muusikainstrument, soolopill – uuetüübilisel kandlel on võimalik māngida absoluutselt igasugust muusikat.“ (Roode 2005)

Viies Rahvusvaheline Kandlefestival (1997) oli eriline seetõttu, et selle festivali raames korraldati esimest korda kandlepalade konkurss Eesti kromaatilisele kandlele. Konkurss oli välja kuulutatud Heliloojate Liidu vahendusel ja selle toetajaks oli kultuurkapital. Võistlustööde tähtjaks laekus eesti autoritelt 13 helitööd. Konkursi toimumine ja tulem olid eriti hinnatavad seetõttu, et kandlemāngijatel on olnud pidev repertuaaripuudus.

„Kuna eesti kanneldajad on võrreldes teiste maade esindajatega omamāise repertuaari osas n.ö. vaeslapsed, kavandatakse kandlepäevade raames viia läbi ka kandlepalade

konkurss. Samuti on tõsine probleem kandle kvaliteet. Loodetavasti annab häid tulemusi kandlemeistrite kokkusaamine.“ (Erm 1997)

Viiendatelt kandlepäevadelt on pärit kunstnik Dolores Hoffmanni vitraaž „Professionaalne kandlemäng tõuseb tiibadele“, mille prototüübiks oli Kristi Mühling (vt. Joonis 6).

Joonis 6 Dolores Hoffmanni vitraaž „Professionaalne kandlemäng tõuseb tiibadele“

Kuuendal Rahvusvahelisel Kandlefestivalil (1999) tegid leedulased eesti kandlemängijatele ettepaneku osaleda Jonas Švedase konkursil Leedu Muusikaakadeemias. Konkurss on nime saanud Jonas Švedase järgi, kes on Leedu Muusikaakadeemia rahvamuusika osakonna rajaja.

Seitsmenda Kandlefestivali (2001) kohta meenutab Els Roode kahe auväärsema festivalikülalise arvamusi, kellest Soome Kandleliidu esinaine Sanna Pikänen pidas tähtsaimaks omavaheliste sidemete loomist ja sealset muusikalist õhkkonda ning Leedu Muusikaakadeemia kandleprofessori Lina Naikeliene sõnul on meie rahvapillid meie uhkus, me rahvuslik tunnusmärk, millele tuleb suurt tähelepanu osutada, ka teiste muusikute poolt, olgu nad siis pianistid, viuldajad või puhkpillimängijad. Viimase sõnul mängiti neid rahvapille Pärnus väga kõrgel muusikalisel ja oskustasandil. (Roode 2013)

Igal festivalil osales rohkel arvul muusikakoolide õpilasi. Nad esinesid ise ja nägid, kuidas nende õpetajad mängisid soolot ja osalesid kandlega erinevates koosseisudes.

Uued lood avardasid nende silmaringi ja pakkusid emotsionaalseid elamusi. Teadvustamata seda endale, õppisid nad laval käitumist, pillimängu, dirigeerimist, suhtlemist ja said esinemiskogemusi.

Kaheksanda Rahvusvaheline Kandlefestivali ajaks (2003) on avatud Muusikaakadeemias kandleklass ja õppejõuks on saanud Sibeliuse Akadeemia lõpetanud Kristi Mühling.

Üheksanda Rahvusvaheline Kandlefestivali (2005) korraldamisele aitas kaasa ka 2002. aastal loodud Eesti Kandleliit. Kui Kandlefestivalid on olnud varasemalt tegijatekesksed, nii publiku kui esinejate seas on ikka need, kes on asjaga ise tihedalt seotud või lihtsalt fännid, siis sel festivalil võttis ühe kontserdi korraldamise enda kanda Eesti Kontsert, mille võrra sai kandlefestival tavapärasest suurema kõlapinna. Nimelt korraldas Eesti Kontsert multimeedia etenduse „Väinamõise nägu“, milles võisid kandlehuvilised osa saada soome ühe tuntuima professionaalse kandlemängija Timo Väänäneni soolokontserdist. „Kui kromaatiline kannel on eesti klassikalise muusika kontsertidel juba rohkem esindatud, siis sellisel tasemel elektrikannel on siinmail esmakordselt. Timo Väänanen, kes õpib Sibeliuse Akadeemia doktorantuuris, võttis ühena esimestest kasutusele uue kandletüübi – elektrikandle. Kontsertetenduse kulminatsiooniks riputati raamile sada nelikümmend neli mineviku ja tänapäeva kandlemängija portreed, sh. ka kaks eesti kanneldajat Kristi Mühling ja Hedi Viisma, millest kokku moodustus Akseli Gallen-Kallela kuulsa maali „Väinamõise nägu“ kujutis. (Laanemets 2005, lk 21)

Kümnes Rahvusvaheline Kandlefestivali (2007) toimumise aastal lõpetas esimene lend kandleõpetajaid Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia. Festivalide senised eestvedajad astusid korraldajatena kõrvale, et noored tegijad saaksid nende tegevust jätkata. Viimane ja väiksema ulatusega kandlefestival toimus aastal 2010 Viljandis. Selle eestvedajateks oli Kandleliit eesotsas Kristi Mühlingu, Ruth Kuhi ja Pille Bergmaniga. Järgmine festival toimub käesoleva aasta oktoobris. Töö autor loodab, et edaspidi saab

Kandlefestival suuremad mõõtmed, kandlefestivalide traditsioon jätkub ja see leiaks laiemat kõlapinda ja kajastust ka meedias.

1.1.4. Kandleõpetaja professioon ja tema töö eripära

Professioon tähendab elukutset, ametit (VL 2000, lk 799 *sub* professioon). D.C. Corrigan ja M. Haberman on iseloomustanud professiooni nelja tunnuse järgi: baasteadmised, kvalifikatsiooni kindlustamine, ressursid ja praktiseerimistingimused. Väidetakse, et tõelisest professionist saab rääkida ainult siis, kui selle esindajad valdavad teadmiste ja oskuste kogumit, mida tunnustavad ka teiste elualade esindajad. (Krull 2002, lk 16) Oma magistritöös „Eesti viiuliõpetajate professionaalne enesemääratlus“ vaatles töö autor Riina Linde, kas viiuliõpetaja professioon Eesti kontekstis vastab D.C. Corrigani ja M. Habermanni poolt professiooni iseloomustavatele tunnustele (Linde 2011). Kuna muusikakoolide õpetajate professiooni iseloomustavad tunnused suurel määral kattuvad, siis ei näe antud töö kirjutaja vajadust eraldi uurida kandleõpetaja elukutse vastavust professiooni tunnustele, vaid toob välja põhilised jooned.

Baasteadmised on teadmised ja oskused, mis toetuvad valdkonna teooriale, uurimustele, professionaalsetele väärtustele ja kutse-etikale. Neid teadmisi saab kromaatilise kandle õpetaja muusikakoolidest ja teistes õppeasutustest, erinevatelt pedagoogika kursustelt, õpetajakoolitustelt. Teadmisi ja oskusi omandavad õpetajad formaalse ja mitteformaalse õppimise teel. Kui Jurasait-Harbinson on öelnud, et oluliseks peetakse just mitteformaalset õppimist, sest selle tulemusel kujunevad tugevad arusaamad õpetamise kohta (Jurasait-Harbinson 2005, lk 162), siis rahvusvahelised kandlefestivalid on olnud kandleõpetajate jaoks üheks põhiliseks mitteformaalse õppimise kohaks. Eetikal on kasvatuses ja õpetuses kindlasti oluline, keskne koht. Eetikat peetakse kasvatuses tuumaks. „Kasvatus on alati praktiline, sotsiaalne tegevus. Siin on kõne all inimsuhted, kasvatus on inimestevaheline interaktsioon. Eetika põhialustest tulenevalt peaksid teisele inimesele suunatud teod alati olema võimalikult “hästi põhjendatud, tuleks tegutseda eetiliselt õigesti.“ (Hirsijärvi, Huttunen 2005. lk 69–70) Kutse-etiika on kandleõpetajatele nii nagu kõikidele teistele Eesti õpetajatele formuleeritud kahes

dokumendis, milleks on Eesti Haridustöötajate Liidu poolt väljaantud „Õpetaja kutseetika“ (2005).

Kvalifikatsiooni kindlustamine toimub Eestis riiklikul tasandil õpetajakoolituse raamnõuetega, mis kehtivad kõikidele õpetajatele. Täiendkoolituse nõuete eesmärgiks on toetada õpetaja kutse-, eri- ja ametialast arengut. (Õpetajate koolituse raamnõuded 2000) Õpetajate kutseoskuse täiustamise koolitajatele on kehtestatud samuti riiklikud nõuded, mis on kehtestatud Haridusministeeriumi määruses ja on määratud täitmiseks kõikidele huvikoolidele, olenemata huvikooli õiguslikust seisundist (Haridustöötajate kutseoskuste täiustamise korra kinnitamine 2007). Huvikoolide õppe- ja kasvatustöö üle toimub riiklik järelvalve, mida teostab Haridus- ja Teadusministri volitusel maavanem (Huvikooli seadus 2006). Huvihariduse ühtsed nõuded on kehtestatud Huviharidusstandardiga (2007). Kvalifikatsiooni kindlustamise tunnuseks olev ametijärkude omistamine on jäetud omavalitsuste otsustada. Ametijärkude omistamisel juhindutakse Haridus- ja Teadusministeeriumi määrusest „Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord“ (2010).

Ressursid on vajalikud selleks, et professionaalne tegevus saaks avalduda. Kandle õpetamiseks vajalikud ressursid on töötasu, materiaalne töökeskkond, töövahendid; Kuna muusikakoolide omanikeks ja finantseerijateks on kohalikud omavalitsused, mille võimalused on regiooniti väga erinevad, on muusikakoolidele finantsiline võimekus erinev. Nii on mõnel muusikakoolil rohkem võimalusi kandleid soetada, mõni võib sellest ainult unistada. Muusikakooli direktorist, kes kannab vastutust muusikakooli üldseisundi, arengu ning rahaliste vahendite õiguspärase ja otstarbeka kasutamise eest, sõltub samuti kandleõpetajate olukord. Tema suhtumisest kandleõpetusse sõltub, kas pillid saavad remonditud, kas kandleõpetajatel on piisavalt koormust, või kas üleüldse toimub koolis kandleõpetus.

Praktiseerimistingimusteks on tegevusautonoomia ja autoriteet st. piisav otsustamisõigus. Öeldakse, et õpetaja professionaalsed teadmised ja oskused saavad täielikult avalduda vaid siis, kui tal on piisav otsustamisõigus, autoriteet õpilaste, kolleegide, lastevanemate ja üldsuse seas ning materiaalsed tingimused ja vahendid õppe- ja kasvatustegevuseks (Krull 2002, lk 17). Kandleõpetajate puhul saavad

professionaalsed teadmised ja oskused avalduda väga mitmel moel ja praktiseerimistingimusi on piisavalt. Võimalik on osa võtta ansamblite tööst, festivalidest, koolitustest ja konverentsidelt. Kuna kandleõpetaja töö muusikakoolis on väga loominguline, siis on ka igasugune väljundite leidmine lihtne. See võib mingil määral oleneda kooli juhtkonnast, kuid töö kirjutaja arvab, et kõik sõltub õpetaja isikust.

Muusika õpetamine nagu iga teinegi pedagoogika valdkond, sisaldab eneses tervet hulka rohkem või vähem üldtunnustatud töövahendeid, oskusi ja vilumusi, mis moodustavad kutseoskuste aluskompleksi. Muusikaõpetaja puhul kirjeldatakse erilisi isiksuse omadusi: taju, teadvuse, vaimsuse ja tundlikkuse kvaliteete ning kutseoskusi. Nii nagu kõikidel teistel pilliõpetajatel, tuleb ka kandle õpetajal püüda säilitada õpilase huvi pillimängu vastu, arvestades õpilase muusikalisi eeldusi ja võimeid. Kuna õpilased on kõik väga erinevad, vajavad nad ka erinevat lähenemist, erineva raskusastmega harjutusi ja erinevat hulka aega uute kogemuste omandamiseks. Võimetekohased lood ja kodune harjutamine on olulised kriteeriumid, mida tuleb arvestada. “Õpetaja üks põhilisi tegevusi koolis on õpilase arengu toetamine ja selleks vastavate tingimuste loomine. Õpetaja näitab õpilasele suuna, kuhu minna ja äratub õpilases vajaliku eneseusu ning juhendab õpilase isiklike võimete arendamist.” (Salumaa, Talvik, Saarniit 2006, lk 7)

Lõikuvate keeltega kromaatilise kannel on suhteliselt uus pill ja selle õpetus vaid natuke üle poole sajandi vana. Suhtumine kromaatilisse kandlesse ning selle õpetamisesse muusikakoolis on olnud õpetuse algusest peale erinev. Teadmata kromaatilise kandle omapära, arvatakse mõnikord, et see on rahvapill, mida ei peagi koolis õppima, vaid mängitakse niisama. On kolleege, kes ei pea kannelt võrdväärseks teiste pillidega. Selline suhtumine paneb kandleõpetajad vahel keerulisse olukorda, nad peaksid justkui tõestama, et see nii ei ole. Ka õpilased võivad saada mõjutatud kaasõpilaste arvamustest, kelle varasem kokkupuude kandle ja kandlemänguga võib olla vaid põgus kogemus häälestamata pilli kuulates. On ka märgata täiesti vastupidist suhtumist ja kandlest peetakse väga lugu.

Kuna kannel on keskkonna mõjutustele üsna vastuvõtlik, tuleks kandleõpetajal alati arvestada sellega, et kannelt mängima minnes, oleks alati käepärast häälestusaparaat,

võti ja mõned varukeeled. Keeli tuleb eraldi tellida, sest muusikapoodides neid ei müüda.

Kandleõpetajad, kes muusikakoolides töötavad, ei saa üldjuhul omal erialal täiskoormust ja õpetavad teistsuguseid kandleid, teisi pille, töötavad korraga mitmes koolis või teisel erialal.

Kandlele kirjutatud repertuaari on vähe. Kandleõpetajal tuleb olla leidlik ja otsida teiste pillide repertuaarist lugusid, mida saaks kandlel mängida. Tihti peab ta ise seadeid tegema või lugusid mängimiseks kohandama.

Kuna kandleid on vähe, peab kandleõpetaja pidevalt mõtlema, kuidas pille jagada, et õpilased harjutada saaks. Osad õpilased, kellele vanemad pilli soetavad, saavad mängida ja harjutada nii palju kui soovivad. Teised õpilased kas saavad koolist pilli koju laenutada, või peavad käima koolis harjutamas. Õpilaste harjutamine ei ole alati stabiilne, kuna nad ei saa pilli mängida siis, kui neil tahtmine tekib. Sõltub õpetajast, kas ja kuidas suudab ta õpilasi harjutama motiveerida, tema nõudmistest või nõudmata jätmistest.

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA

Lähtudes eelnevast, oli magistritöö eesmärgiks uurida kromaatilise kandle õpetust Eesti muusikakoolides, anda hinnang kandleõpetaja professionile, tuues välja kandleõpetaja töö eripära ja selgitada välja õpetajate töös esinevad probleemid, mis takistavad kandleõpetuse arengut ja selle viimist suurema hulga inimesteni. Püstitatud eesmärgi saavutamiseks on käsitletud üldteoreetilisi lähtekohti ja koostatud uurimistöö metoodika. Töö vormistamisel lähtuti L. Õunapuu poolt välja töötatud metoodilistest juhenditest (Õunapuu 2010, 2011).

Töö empiiriline osa koosneb eelküsitlusest ja ankeetküsitlusest. Tehtud on ka mõned interjuud Eesti kandleõpetust kõige rohkem mõjutanud isikuga, Eesti kromaatilise kandle võtmeisiku Els Roodega, (kõik tänased keskastme muusikakoolide ja EMTA kandleõpetajad on tema kasvandikud), kelle arvamusi ja tähelepanekuid kandleõpetaja elukutse ja kandleõpetuse metoodika kohta on kasulik teada kõikidel kandleõpetajatel. (vt Väljavõtted intervjuudest Lisa 7)

2.1. Valim

Eelküsitlus viidi läbi kõikide 84 Eesti muusikakoolide juhtkondade seas ajavahemikul 12.04.2013 kuni 22.06.2013. Töö kirjutajat huvitas, kui palju on Eestis kandleõpetajaid ning millistes muusikakoolides õpetatakse või on kunagi õpetatud kromaatilist kannelt. Samuti soovis töö autor teada saada, millised on need muusikakoolid, kus on kannelt mingil ajal õpetatud, aga enam seda ei tehta. Kui praegu kannelt ei õpetata, siis kas selle põhjuseks on huvi puudumine eriala vastu, huviliste ja võimaluste puudumine, või on mingi muu põhjus. Õpetaja olemasolu korral paluti saata tema kontaktandmed. Veel huvitas magistranti milliste muusikakoolide juhtkonnad soovivad oma töökollektiivi kandleõpetajat ja see number, mis näitab, kui palju noori on Eesti muusikakoolides

üldse kromaatilise kandle erialal lõpetanud. Kuna Muusikakoolide Liidus puudusid andmed selle kõige kohta, otsustas töö autor suhelda otse kooli juhtkondadega. Küsitletud 84 muusikakooli juhtkondadelt laekus vastuseid 59.

Ankeetküsitluse valimi moodustasid kõik Eesti huvialakoolides ehk muusikakoolides kromaatilist kannelt õpetavad õpetajad, keda on kokku kaksikümmend (20). Anonüümne ankeetküsitlus viidi läbi kõikide Eesti kromaatilise kandle õpetajate seas ajavahemikul 10.06.2013. kuni 18.07.2013. Vastused ankeetküsimustikele laekus 100%.

2.2. Andmete kogumise meetodid

Eelküsitlus. Küsimused saadeti magistrandi palvel muusikakoolide listi Urvi Haasmaa poolt. Töö autor saatis kordusküsimused ise veel kahel korral teele, veendudes, et kõikide muusikakoolide meiliaadressitele saab kiri saadetud.

Kõikide muusikakoolide juhtkondadel paluti vastata kolmele küsimusele (vt Lisa 1): „Kas Teie muusikakooli õppekavas on kromaatilise kandle õpetus? Kui ei ole, siis miks?“; „Kas Teie muusikakooli on kunagi õpetatud kromaatilist kannelt?“; „Kui Teie muusikakoolis on/oli kromaatilise kandle õpetus, siis mitu õpilast on lõpetanud sellel erialal?“. Vastused paluti saata meili teel.

Ankeetküsitlus. Ankeetküsitluse läbiviimiseks koostas töö kirjutaja küsimustiku, milles osaliselt lähtuti Riina Linde magistritööst (Linde 2011, lk 44–49). Samuti tuli kasuks autori pikaajaline töökogemus kandleõpetajana (vt Lisa 3).

Kolmeosalisele ankeetküsimustiku esimene osa koosnes õpetaja tausta ja isiksust puudutavatest küsimustest (1.1–1.16), teise osa puudutas tunni läbiviimist ja repertuaari (2.1–2.22). Küsimustiku kolmandas ehk viimases osas oli vaja vastata kromaatilise kandle õpetaja rolli puudutavatele küsimustele, analüüsida probleeme ja perspektiive kandleõpetuses (3.1–3.30). Küsimustiku lõppu lisas autor lahtri kommentaaride jaoks, kuhu sai lisada oma mõtteid ja ootusi seoses kandleõpetusega. Küsimustiku esimeses ja kolmandas osas tuli valida antud vastuste hulgast vastajale sobiv variant. Antud küsimustiku teine ja kolmas osa koosnes osaliselt väidetest, mida tuli hinnata viiepunktilises skaalas: 1 - üldse mitte, 2 - vähe või harva, 3 - keskmiselt, 4 - palju, tihti,

5 - alati, väga palju. Võttes aluseks hinnangute skaalat, on keskmiseks tulemuseks uuringutulemuste analüüsimisel hinnang 3.0. Kõikides küsimustiku osades olid ka lahtrid kirjeldavate vastuste jaoks.

Ankeetküsitluse läbiviimisest teavitas töö autor kõiki kromaatilise kandle õpetajaid esmalt telefoni teel ja seejärel saatis vastajaile küsimustiku lingi. Küsimustik oli koostatud nii, et kõik vastused olid kohustuslikud. Andmeid koguti nii paberkandjal küsimustikuga kui ka küsimustiku elektroonilise versiooniga (eFormular keskkonnas vt. www.eformular.com).

2.3. Andmetöötlus

Eelküsitlus. Eelküsitlusele laekusid kõik vastused meili teel. Kuna vastused esimesele küsimusele („Kas Teie muusikakoolis on kromaatilise kandle õpetus? Kui ei ole, siis miks?“Miks ei õpetata kannelt?) sisaldasid palju kirjeldusi, korrastas töö autor saadud materjalid, koostades tabeli, kuhu kandis ühise tunnuse alusel tulemused eri lahtritesse. Muusikakoolide lõpetanute üldarv selgus liitmise teel.

Ankeetküsitlus. Saadud küsimustike vastuseid töödeldi Exceli andmetöötlusprogrammiga. Osade vastuste puhul tehti protsentuaalne analüüs, osade vastuste puhul leiti hinnangute keskmised numbrilised näitajad ja võrreldi neid. Ühe küsimustiku täitis töö kirjutaja ise, kuna ta on üks Eesti kahekümnest kromaatilise kandle õpetajast.

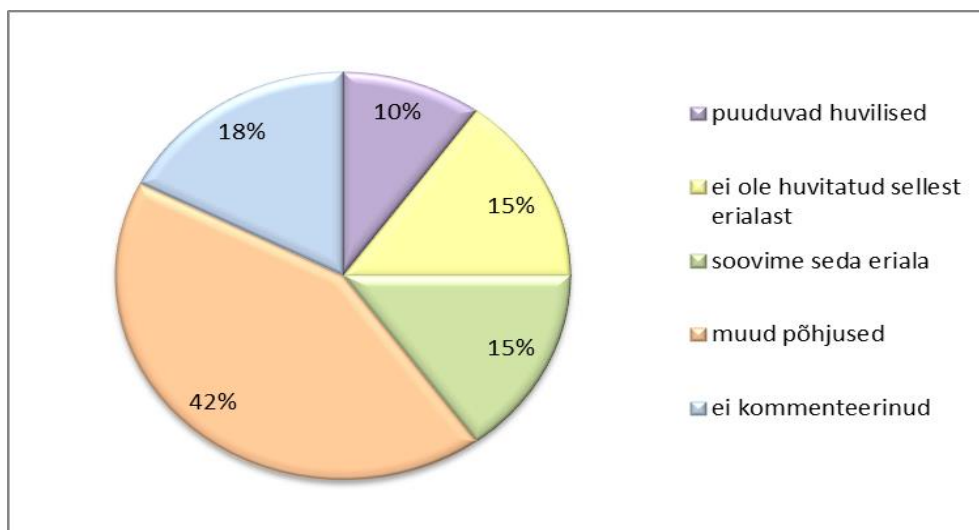
Seejärel tehti järeldusi ja kokkuvõtteid. Pakuti omapoolseid soovitusi ja ettepanekuid kandleõpetuse arendamiseks ja propageerimiseks. Uuringu tulemustest lubati teavitada kõiki uuringus osalenuid.

3. TULEMUSED JA JÄRELDUSED

3.1. Eelküsitleluse tulemused

Eelküsitleluse tulemusena saadi kinnitust, et kromaatilist kannelt tava- või süvaõppes õpetatakse kahekümnes Eesti muusikakoolis (vt. Lisa 2). Mõned õpetajad õpetavad korraga kahes koolis ja mõnes koolis on mitu kandleõpetajat. Õpeaastal 2012/13 oli esimest aastat kromaatilise kandle õpetus kolmes muusikakoolis. Viies muusikakoolis, kus praegu ei õpetata kromaatilist kannelt, on seda tehtud varasematel aastatel. Ühe muusikakooli juhtkond ei olnud teadlik, et nende koolis on kannelt õpetatud ja mõni muusikakool, kus õpetatakse kannelt, jättis sellest teatamata.

Neljakümne muusikakooli juhtkond vastas, et neil puudub kromaatlise kandle õpe (vt Joonis 7). Põhjused ei kommenteeritud 18% vastajaid. Ülejäänud põhjused jagunesid kolmeks: 15% vastasid konkreetselt, et nad ei ole sellest erialast huvitatud, 10% vastas üheselt, et ei ole huvilisi ja 15% kooli juhtkondi soovib kromaatilise kandle õpetust õppekavva. Ülejäänud vastustest (42%) ei olnud võimalik täpselt välja lugeda, kas seda eriala soovitakse või mitte, küll aga saadi teada, miks seda eriala õppekavva võetud ei ole.

Joonis 7 Kromaatilise kandle õpetuse puudumise põhjused.

Põhilisteks põhjusteks oli õpetaja ja õpilaste puudumine ning koolide finantsiliste võimaluste puudumine. Mõned näited:

- puudub vastava ettevalmistusega õpetaja. „Väiksemas muusikakoolis on raske selle eriala spetsialistile leida täit rakendust täiskoormuse näol. Võib-olla oleks huvitatuid 1–2 õpilast mitte rohkem”;
- väikesel koolil puudub võimalus kvaliteetsete pillide muretsemiseks ja lapsevanemate abile pole ka võimalik toetuda. Küll aga õpetame suure menuga ja õpilastepoolse huviga väikekannel;
- kandleõpetajat pole omakorda võimalik tööle võtta, kuna pole talle vajalikku koormust anda. Tundide juurde taotlemine kohalikul omavalitsuselt on aga praeguses majandusseisus problemaatiline. Koolil puuduvad ka vajalikud pillid.
- Puudub finantsiline võimalus uue eriala avamiseks koolis;
- uue eriala avamine sõltub valla rahalistest võimalustest;
- me ei suuda isegi teistel pillidel vajalikul hulgal lapsi saada!

- Hetkel pole huvilisi, ansamblites on kasutusel väikekannel. Selle õpetus käib n.ö. käigupealt.

Eelküsitlestest selgus, et kromaatilise kandle õpetuse algusest tänase päevani on Eesti muusikakoolides omandanud kromaatilise kandle erialal muusikalise baashariduse 225 noort inimest. Suure osa sellest (41%) moodustavad õpilased, kes on lõpetanud laste muusikakooli varasematel aastatel tuntud kandlepedagoogide Els Roode, Tatjana Tallermäe ja Helju Otsa kandleklassis.

3.2. Kromaatilise kandle õpetamise metodoloogiline käsitlus ja hinnang

Ankeetküsimustikele laekunud vastused koondati ühise pealkirja alla: kromaatilise kandle õpetuse metodoloogiline käsitlus ja hinnang. See koosneb neljast erinevast osast: õpetaja taustaandmed, tunni läbiviimine, õpetajate suhtumiste hinnangud, probleemid kandleõpetuses.

3.2.1. Õpetajate taustaandmed

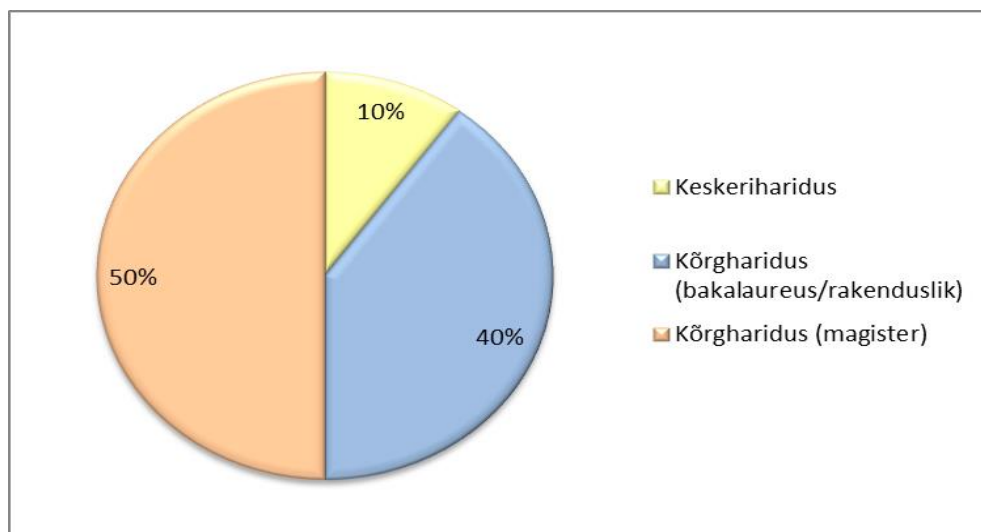
Vastuseid laekus küsimustiku saajatelt 100%. 15 õpetajat vastas e-formularis, viis õpetajat saatsid vastused paberandjal. Õppeaastal 2012/13 õppis Eesti muusikakoolides kromaatilist kannelt tava- või süvaõppes 90 õpilast. Üks neist õppis lisaastmel.

Tegutsevate kandlepedagoogide käe all on tänase seisuga muusikakooli lõpetanud kokku 123 kromaatilise kandle õpilast. Kromaatilist kannelt hakkasid praegused pedagoogid õppima kõige enam vanuses 11-16 aastat. Siis alustas õpinguid üheksa (45%) kandleõpetajat. Seitse (35%) õpetajat alustas õpinguid 5-10 aastastena. Ülejäänud neli (20%) asusid kannelt õppima peale 17-ndat eluaastat.

Tegutsevate õpetajate seas on kõige rohkem algastme kromaatilise kandlega lõpetanud Tallinna Muusikakooli kasvandikke - seitse, Jõhvi Muusikakooli on lõpetanud kolm õpetajat. G. Otsa nimelises Tallinna Muusikakoolis on käinud kaheksa, TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias üheksa ja EMTA-s on muusikalise hariduse saanud seitse muusikakoolides tegutsevat kandlepedagoogi. Vastuses küsimusele 1.3. tuli ära märkida

need pedagoogid, kes on õpetajaid mõjutanud kõige enam. Kandleõpetajatele kõige suuremat mõju on avaldanud sellised pedagoogid nagu Els Roode, Kristi Mühling ja Tatjana Tallermäe. Mis tingis õpetaja elukutse valiku, seda küsimustikus ei küsitud, aga uuringud näitavad, et muusikaõpetaja elukutse valikul on kesksel kohal õpetaja roll. „Õpetaja mõju ei saa alahinnata, mõjutused toimuvad vahetu isikliku eeskuju kaudu“ (Valk-Falk 2000, lk 59–60).

Küsitluses selgus, et kandleõpetajate seas on 18 õpetajat kahekümnest kõrgharidusega (vt Joonis 8). Magistriharidusega on kümme õpetajat. Siinkohal ei küsitud ainult muusikalist kõrgharidust.

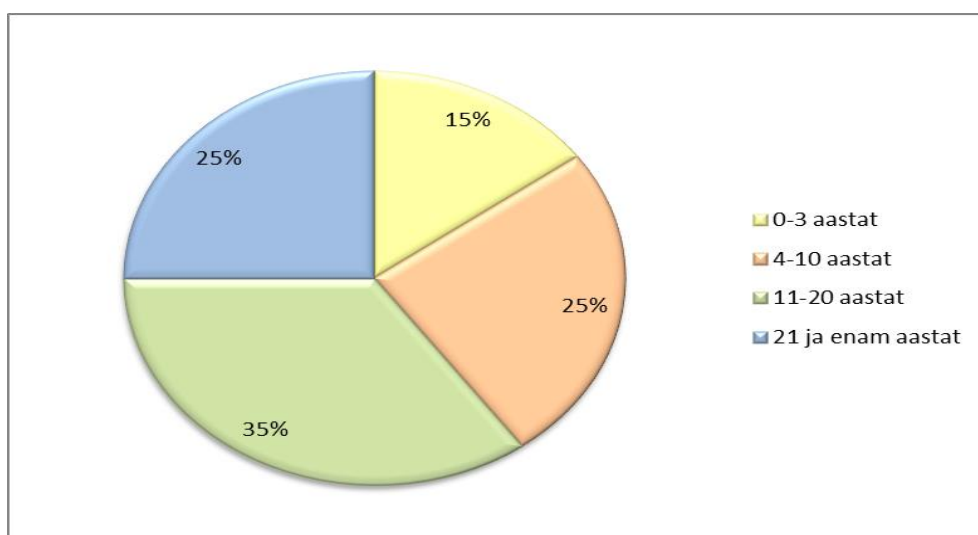
Joonis 8 Õpetajate haridustase

Vastajate seas on kõige rohkem õpetajaid vanuses 26–40 (üheksa õpetajat), kõige vähem võrdselt kuni 25 aastaseid (kaks õpetajat) ja üle 61 (kaks õpetajat). Ülejäänud on vanuses 41–60 aastat.

Pedagoogide arengu ja karjäärivõimaluste toetamiseks on kehtestatud koolides atesteerimine, mille käigus omistatavad ametijärgud on õpetajate töö tasustamise aluseks. Huvikooli seaduses (2006) ei ole huvikooli õpetaja atesteerimisnõuet. Eelmises huvikooli seaduses (1995) oli see nõue sees. 2002 aastal kehtestas Kultuuri- ja Haridusministeerium üldhariduskooli õpetajatele atesteerimise korra ja tingimused määruses „Pedagoogide atesteerimise tingimused ja kord“. Määruse üks punkt ütleb, et

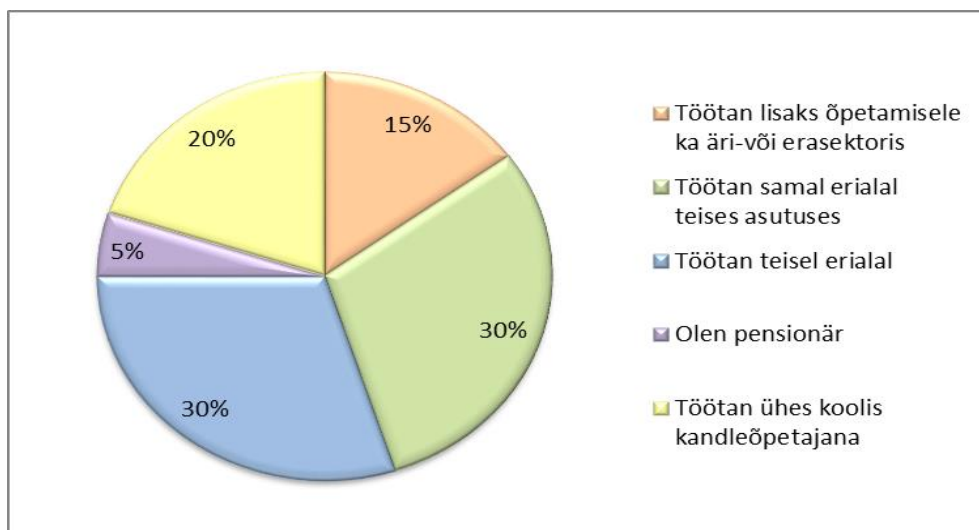
huvi(ala)kooli õpetaja puhul vastab atesteeritav kooli pidaja kehtestatud nõuetele. (2002) Praegu kasutavad paljud muusikakoolid pedagoogide ametijärke, aga väikese erinevusega võrreldes üldhariduskooli omadega. Huvikoolide õpetajatele on atesteerimise nõuded kehtestanud omavalitsused ja need on määratletud õpetaja ametijuhendis või huvikooli põhikirjas. Mõnedes muusikakoolis ametijärgud puuduvad. Kromaatilise kandle õpetajate seas on kõige rohkem (12 ehk 60%) esindatud õpetaja tase. Vanemõpetajaid on seitse (35%), nooremõpetaja on vaid üks. Täielikult puuuduvad õpetaja-metoodikud.

Õpetajate seas on üsna võrdselt erineva tööstaažiga inimesi, nagu võib näha allolevalt jooniselt 9.

Joonis 9 Õpetajate tööstaaž

Paralleelselt kahes muusikakoolis töötab kolm kandleõpetajat. Kolmes muusikakoolis on kaks kandleõpetajat. Täiskoormusega töötab kromaatilise kandle erialal vaid üks õpetaja. Kuna kromaatilise kandle õpilasi ei ole nii palju, et õpetajad saaksid muusikakoolis töötada täiskoormusega, siis töötavad nad kas samal erialal teistes asutuses, või mõnel teisel erialal. Joonis 10 annab ülevaate töökoormuse jaotuvusest.

Joonis 10 Õpetajate töökoormuse jaotuvus.

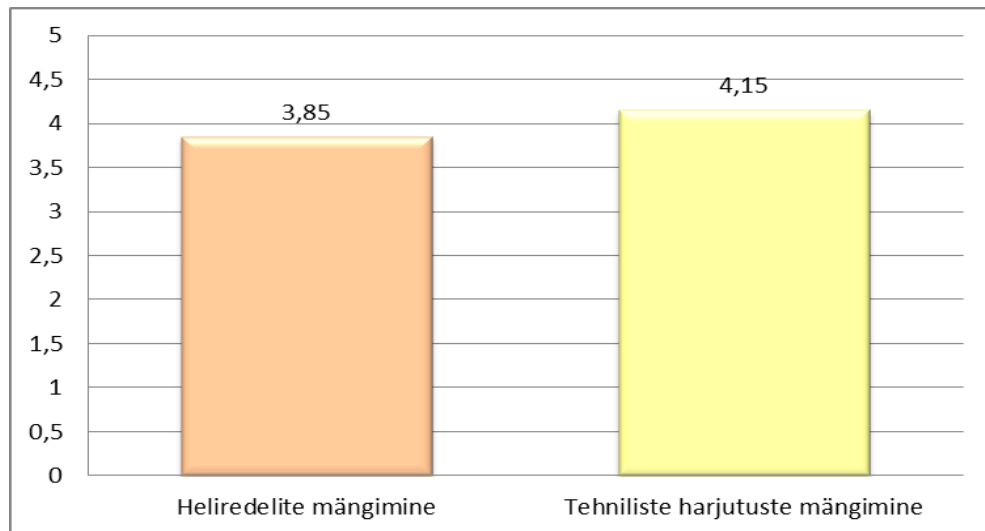
Kokkuvõtlikult koostas magistrant õpetajate soo, vanuse, haridustaseme ja tööstaaži lõikes demograafilise tabeli (vt Tabel 1).

Tabel 1 Õpetajate demograafiline jaotuvus

Õpetajate demograafiline jaotuvus		
	Arv	%
SUGU		
Mees	2	10
Naine	18	90
VANUS		
Kuni 25	2	10
26–40 aastat	9	45
41–60 aastat	7	35
61 ja enam aastat	2	10
HARIDUS		
Keskeriharidus	2	10
Kõrgharidus (bakal./rak.)	8	90
Kõrgharidus (magister)	10	50
TÖÖSTAAŽ		
0–3 aastat	3	15%
4–10 aastat	5	25%
11–20 aastat	7	35%
21 ja enam aastat	5	25%

3.2.2. Õppetöö sisuline korraldus kandle tundides

Tundide läbiviimisest ja seal mängitavast pildi saamiseks paluti õpetajatel hinnata tegevusi tunnis viiepalliskaalas. Leides saadud vastustest aritmeetilise keskmise, saadi teada, et heliredelite ja tehniliste harjutuste mängimine on kandletundides üsna soositud tegevus.

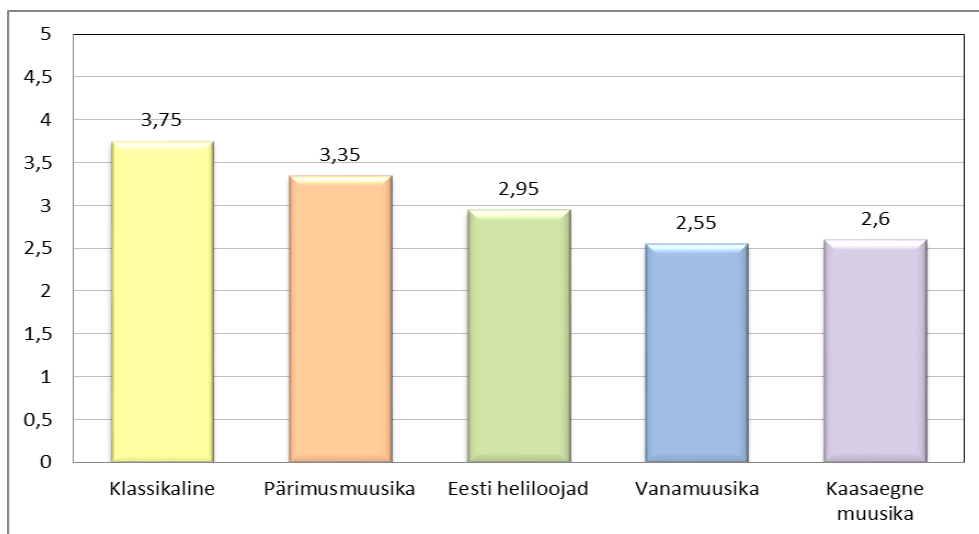

Joonis 11 Heliredelite ja tehniliste harjutuste mängimine

Viis (25%) õpetajat soovib heliredeleid kuulda igas tunnis, kümme küsib neid tihti, kolm keskmiselt, üks vähe ja üks õpetaja ei nõua õpilastelt üldse tundides heliredelite mängimist.

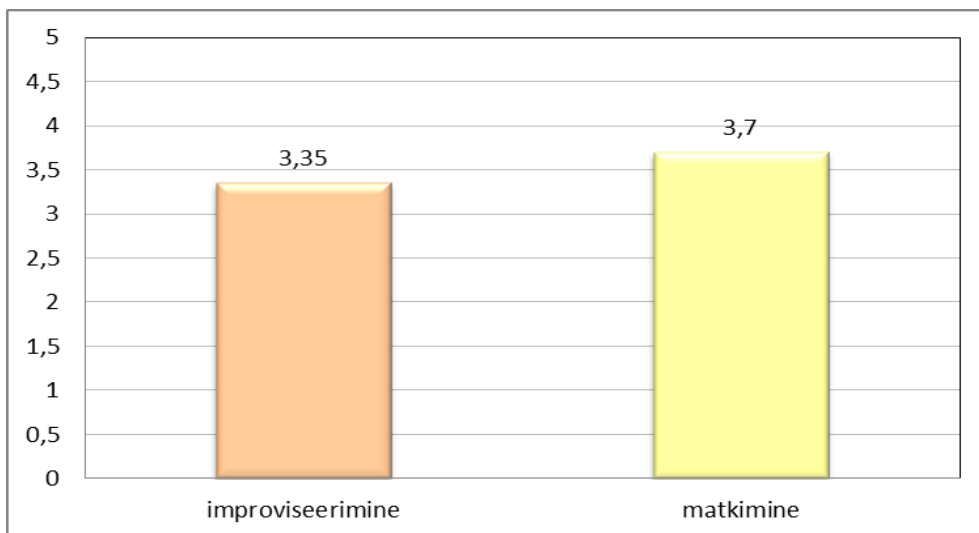
Tehnilisi harjutusi mängitakse tundides rohkem kui heliredeleid. Tehniliste harjutuste all on mõeldud kolmkõlasid, akorde, septakorde, nende pööordeid jm. Kaheksa õpetajat (40%) soovib, et õpilane mängiks igas tunnis tehnilisi harjutusi. Seitsme (35%) õpetaja tunnis mängitakse neid tihti ja viis õpetajat andsid tehniliste harjutuste mängimisele keskmise hinnangu. Neid õpetajaid kandleõpetajate seas ei ole, kes õpilastel tunnis tehnilisi harjutusi üldse mängida ei lase.

Muusikastiilidest mängitakse kromaatilise kandle tundides ühe õppeaasta lõikes kõige enam klassikalist muusikat. Üle keskmise mängitakse ka rahva- ja pärimusmuusikat ja nende seadeid (vt. Joonis 12).

Joonis 12 Muusikastiilide mängimine tunnis

Kandleõpetajate seas ei ole ühtegi õpetajat, kes ühe õppeaasta jooksul üldse ei vali õpilastele repertuaariks rahva- ja pärimusmuusikat. Uuriti ka improvisatsiooni ja matkimise osatähtsust tundides. Mõlemat meetodit kasutatakse üle keskmise. (vt Joonis 13)

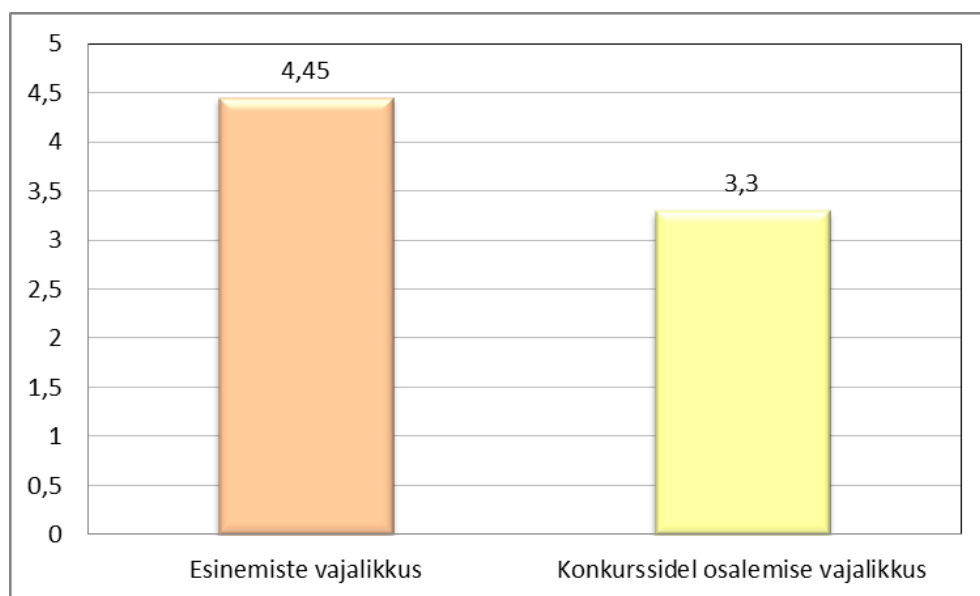
Joonis 13 Improviseerimise ja matkimise kasutamine tunnis

Töövormide vaheldumisele pöörab väga suurt tähelepanu kuus õpetajat. Neid, kes üldse sellele tähelepanu ei pööra, või teevad seda minimaalselt, antud õpetajate seas ei ole. Samuti on ainekavast abi olnud kõikidele õpetajatele. Teiste kandlemängijate kuulamist

ja analüüsimise tunnis harrastatakse pigem vähe. Üksteist kandleõpetajat teevad seda harva või ei tee üldse.

3.2.3. Õpetajate suhtumiste hinnangud

Jooniselt 14 võib välja lugeda, et õpetajate jaoks on õpilaste esinemised kooli kontsertidel olulisemad kui nende osalemine konkurssidel. Üksteist (55%) õpetajat peavad laste esinemisi kooli ja teistel kontsertidel väga tähtsaks. Puuduvad need, kes seda ei tähtsusta. Regiooni ja vabariiklikel konkurssidel osalemist peavad väga tähtsaks ainult kolm (15%) õpetajat, üsna tähtsaks peavad seda viis (25%) õpetajat. Keskmiselt tähtis on konkurssidel osalemine kaheksale (40%) õpetajale, natuke kolmele (15%) ja vähe tähtis ühele.

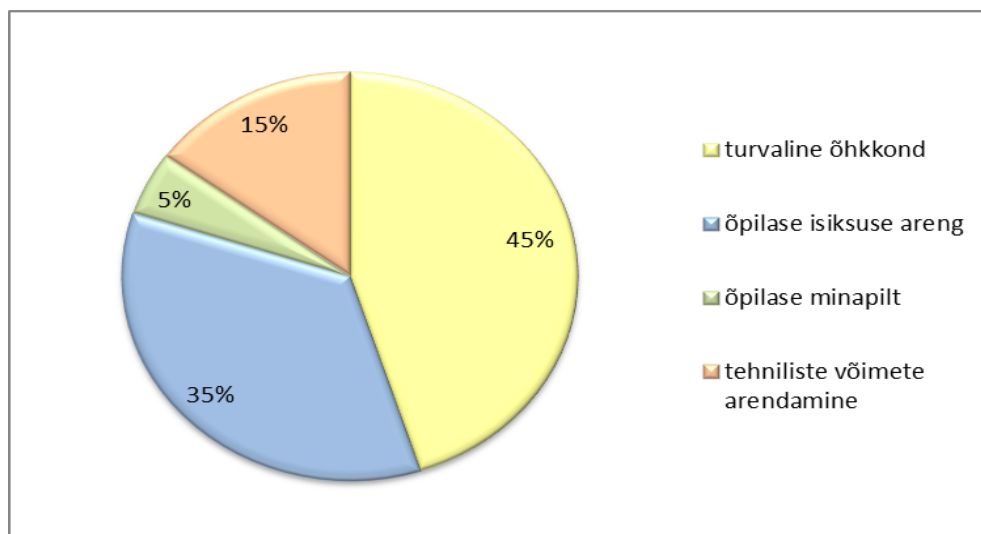
Joonis 14 Esinemiste ja konkurssidel esinemiste vajalikkus

Tundides on õpetajate jaoks kõige esimesel kohal õpilase jaoks turvaline õhkkond ja seejärel õpilase isiksuse areng (vt Joonis 15). Ka töö autori arvates on need aspektid tunnis kõige olulisemad.

Õpilane on isiksus. Isiksuse aluseks peetakse teatud hulka isiksuseomadusi või seadumusi, mis püsivad täiskasvanueas enam vähem muutumatutena ning mõjutavad

mõtlemist, tundeelu ja käitumist. Sealjuures kõige üldisemad seadumused on kasvatuses suhtes paindumatud. (Allik, 2003, lk 61)

Kuna kõik õpilased on omaette isiksused, on selge, et õpetamine peaks lähtuma konkreetsest õpilasest. Õpilase mina-pildi kujunemisel on oluline usaldus õpilase ja õpetaja vahel, turvaline õhkkond tunnis ja õpetatava teadmine, et temast hoolitakse. Kui õpetaja õpilast tunnustab, innustab see teda rohkem õppima. Õpetaja võiks õpilase suhtes olla empaatiline, toetada teda emotsionaalselt. See eeldab õpetajapoolset vastutust, aktiivsust ja eetilisust. Õpetaja ei peaks kiitma heaks vaid neid tundeid, mõtteid ja käitumist, mis on temale endale omased, vaid võtma õpilast sellistena nagu ta on. Vastasel juhul hakkab õpilane varjama oma tegelikke tundeid ja demonstreerima vaid seda, mis õpetajale meeldib. Sel juhul ei ole õpilane enam “tema ise”, mis omakorda takistab õpilasel saada selliseks, nagu ta saada tahab. Kui õpetaja mõistab õpilase individuaalset omapära, siis ta mõistab õpilase käitumise loogikat ja teab, mis motiveerib õpilast.

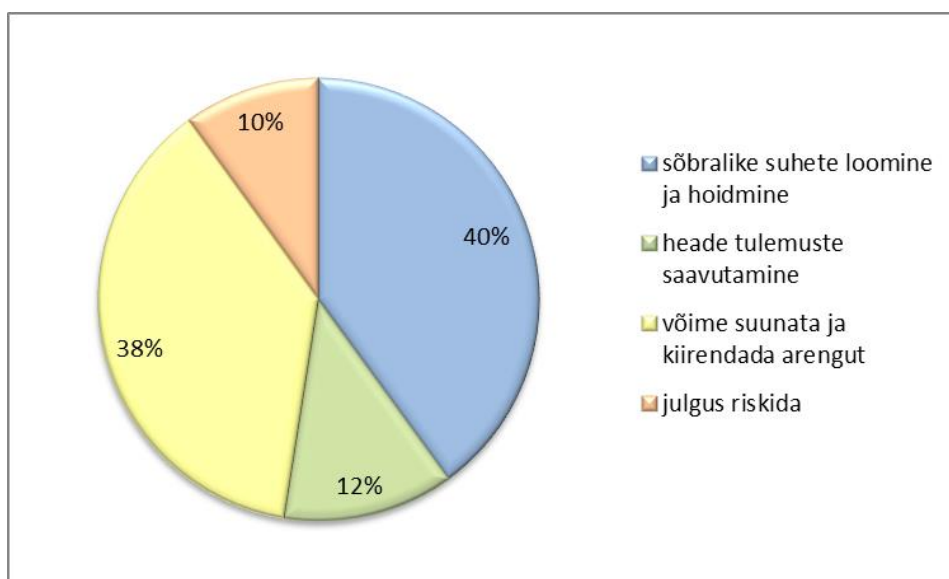

Joonis 15 Õpetajate jaoks kõige tähtsamad aspektid tunnis

Muusikapedagoogide koolituse osas on Sibeliuse Akadeemi professori Huhtanenil soov kaasata muusikapedagoogikasse ka distsipliine, mis käsitlevad kasvatust, muutuvat kultuuri, arengusuundi, identiteeti, õpetaja ja õpilase vastastikust mõju, motivatsiooni ja juhendamist laiemas tähenduses. Märgitakse, et muusiku pedagoogilised õppeained ei

saa olla päris identsed ülikooli üldkasvatuslike õppeainetega, kui soovitakse pillimängu eripäradega tõsiselt arvestada. Leitakse, et õpilase ja õpetaja vastasmõju pillimänguõpetuses on kaunis ainulaadne, olemuslikult intiimne nähtus, millel ei ole ühisjooni klassitõe õpilaste õpetamisega.“ (Huhtanen 2003, lk 45).

Tuntud viiulipedagoog Sloboda on veendunud, et igast lapsest võib, soodsatel tingimustel saada hea, koguni andekas muusik. Üle 99% geenidest on inimestel samad ning pole ühtegi tõendit, et teatud geenide grupp suunaks muusikalist andekust. (Garam 2000, lk 23) Kandleõpetajad iseloomustuses enda kohta selgus tõsiasi, et kõige rohkem on neile omane sõbralike suhete loomine ja hoidmine ning peaaegu sama tähtis on võime suunata ja kiirendada arengut (vt Joonis 16). „Pedagoogi edukus kasvuprotsessis sõltub väga suurel määral kahest aspektist: Tema adekvaatses hinnangust õpilastele ja keskkonnale, kus õpilane tegutseb ja sellest lähtuvatest tegevustest suhete loomisel individuaalselt iga õpilasega ja vanemaga.“ (Salumaa, Talvik, Saarniit, 2006, lk 47)

Joonis 16 Õpetajate hinnang oma iseloomuomadustele

„Professionaalne pedagoog, kes on teiste isiksuste kujundaja, peaks olema suunatud efektiivsete ja eesmärgistatud kontaktide loomisele õpilastega, mis loovad õpilastele arenguvõimalused. Teiste inimeste mõjutamine saab toimuda ainult suhtlemise kaudu ning suhtlemisele orienteeritud keskkonnas. Õpilane ei ole passiivne ja allasurutud

objekt. Teda tuleb vaadelda kui oma arengu eest vastutavat ja aktiivset osapoolt, kes peab saama koostööd teha teda õpetavate pedagoogidega“. (*ibid*, lk 5)

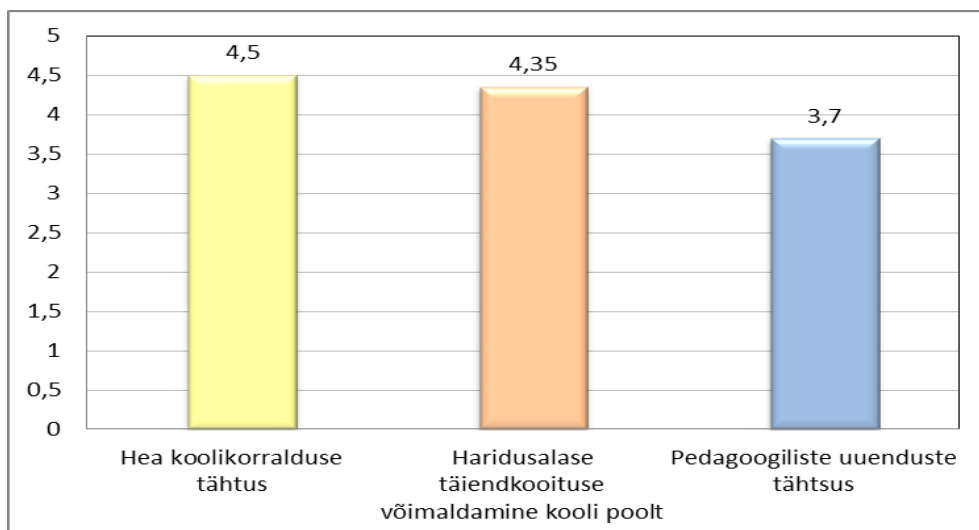
Tundide ettevalmistamiseks ei kuluta kandleõpetajad palju aega. Õpetamiskogemus on neile enamusele tulnud kasuks nende tugevate ja nõrkade külgede teadvustamisel. Õpetajatele on tähtsad erialased vestlused kolleegidega ja nad on väga huvitatud oma eriala valdkonnas toimuvast: Kaksteist (60%) õpetajat peab seda väga tähtsaks. Kolleegidega koos töötamine on kas väga või üsna tähtis enamusele õpetajatest. Mõnevõrra vähem oluline on erialaorganisatsiooni liikmeks olemine.

Tööalastes vestlustes avaldavad kolleegid üksteisele mõju ja avarduvad silmaringid. Vahetades kogemusi õpilaste õpetamisest, ühtlasi ka kasvatamisest, saab õppida üksteise kogemustest. Koostööd kolleegidega hinnatakse kõrgelt. Üheksa (45%) õpetajat hindab seda väga kõrgelt, kaheksa (40%) üsna kõrgelt ja kolm (15%) keskmiselt. Selliseid, kes koostööd vähe tähtsaks või tähtsusetuks peavad, kandleõpetajate seas ei ole.

Erialavaldkonnas toimuva vastu on samuti suur huvi: Kaksteist õpetajat (60%) hindab oma huvi väga kõrgelt, viis (25%) tunneb üsna palju huvi ja kolm õpetajat (15%) on erialavaldkonnas toimuvast keskmiselt huvitatud. Neid, kes toimuva vastu vähe huvi tunnevad, või üldse ei tunne, küsitluses osalenute seas ei olnud.

2002 aastal on Eestis asutatud Kandleliit, mille koosseisu kuulub ka suurem osa kandleõpetajaid. Lisaks kuuluvad mõned õpetajad ka teistesse organisatsioonidesse nagu Akordioniliit, Segakooride Liit jt. Väga tähtsaks peab erialaorganisatsioonidesse kuulumise kuus (30%) õpetajat, üsna tähtsaks neli (20%), keskmiselt ja natuke tähtsaks võrdselt viis (25%) õpetajat.

Hea koolikorraldus, täiendkoolituste võimaldamise ja pedagoogiliste uuenduste tähtsusest kandle õpetaja jaoks annab ülevaate Joonis 17.

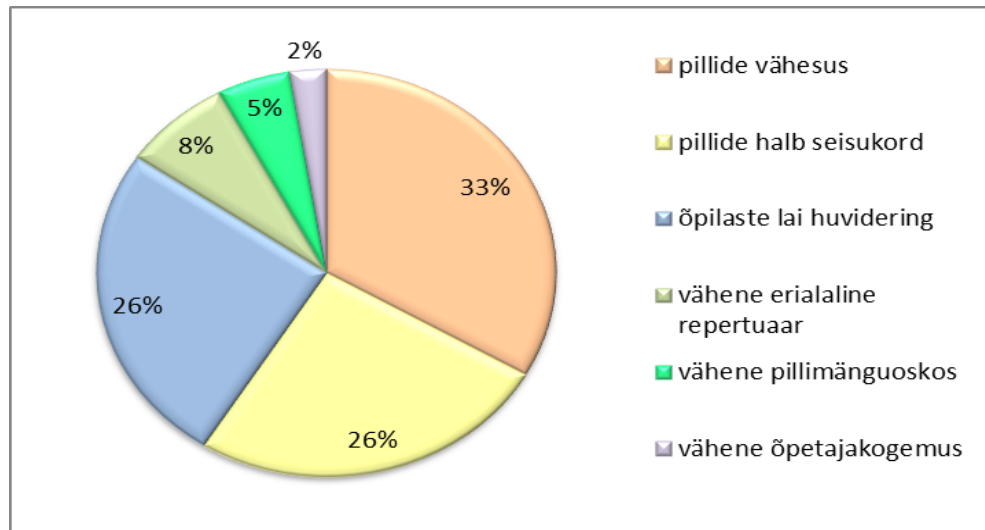

Joonis 17 Koolikorralduse tähtsus.

Muusikakoolides võimaldatakse õpilastele muusikaline huvialaharidus ja toetatakse nende mitmekülgset arengut, valmistatakse noori ette professionaalseks muusikaõppeks, pakutakse võimalusi loometegevuseks, teadmiste ja oskuste omandamiseks, isiksuse arendamiseks. Selleks, et kõik toimiks, on oluline igasugune koolipoolne toetus, nii hea koolikorraldus, pedagoogilised uuendused koolis, kui ka õpetajatele haridusalaste täiendkoolituste võimaldamine.

3.2.4. Probleemid kandleõppes

Õpetajate vastused andsid kinnitust, et kõige suuremaks probleemiks kandleõpetuses on pillide vähesus. Pillide halb seisukord ja õpilaste lai huvidering on teisel kohal. (vt Joonis 18)

Joonis 18 Pobleemid kromaatilise kandle õpetuses

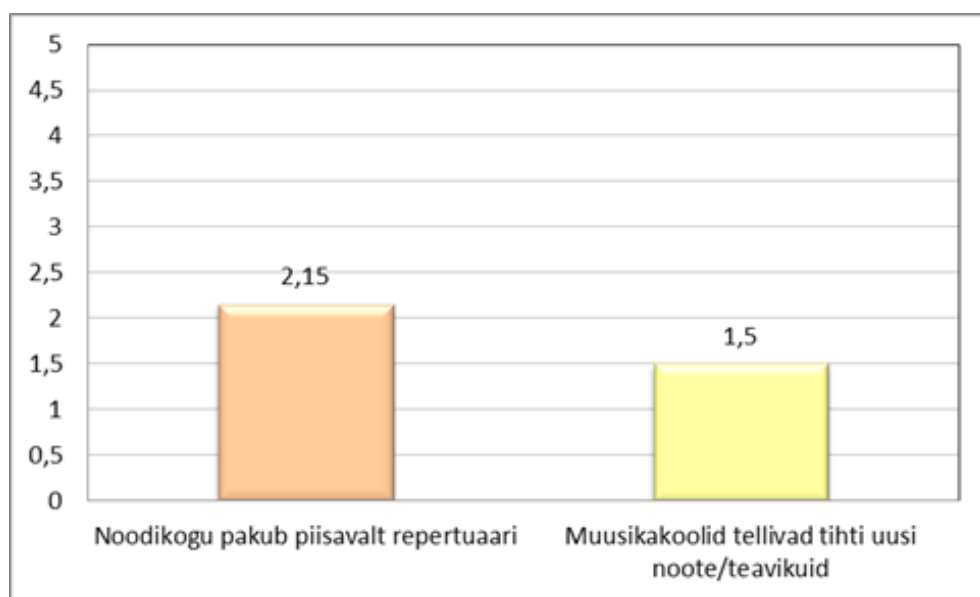
Kuna klaverivabrik lõpetas pillide tootmise aastal 1998, siis pille sealt juurde ei tule. Paljud klaverivabriku pillid vajavad remonti ja kuigi neid on toodetud varasematel aastatel üsna palju, ei ole teada paljudest pillidest, kus nad on. Osadel muusikakoolide lõpetajatel on pillid kuhugi seisma jäänud, teistel on ära müünud. Ainuke pillimeister, kes Eestis kromaatilisi kandleid toodab, on Rait Pihlap. Tema pillid on väga kvaliteetsed ja nende saamisel on järjekord, sest pillimeister meisterdab ka teistsuguseid kandleid, mille järele on samuti nõudlus suur. Meistri valmistatud pillid on kallimad kui klaverivabrikus toodetud ja paljudel lapsevanematel ei ole võimalik seda oma lapsele soetada. Siiski on need pillid tunduvalt odavamad nendest eesti kromaatilistest kanneldest, mida võib tellida Soome pillimeistrilt Otto Koistinenilt.

Muusikakoolide pillipark moodustub põhiliselt klaverivabrikus toodetud pillidest, millest paljud on remonditud või vajavad remonti. Koolidel ei ole nii palju pille, kui vaja oleks. Paljud õpetajad kaasavad õppetöösse omad isiklikud pillid, sest õpilased

peavad ka kodus millegi peal harjutama ja pille on rohkem vaja ansamblimänguks. Ankeetide tulemustest lähtuvalt on selgunud, et nendes 20-s Eesti muusikakoolis, kus õpetatakse kannelt tava-või süvaõppes, on praegu kokku 107 muusikakoolide omandis olevat pilli. Paljud neist vajavad remonti.

Vähese repertuaari olemasolu ei kujunenud üldiste probleemide lõikes eriliseks probleemiks, vaatamata sellele, et kandlele kirjutatud ja seatud lugusid on tõeliselt vähe. Siit võib järeldada vaid ühte: pillide probleem (59%) on nii suur, et varjutab väiksemad probleemid.

Seda, et õpetajad tunnevad ikkagi puudust noodikogumikest ja nootidest, näitab alljärgnev joonis 19, millel on näha, et noodikogudes olevat repertuaari kandlele hinnatakse alla keskmise. Küsimusele, kas muusikakool tellib tihti teavikuid ja noote kromaatilisele kandlele, ei olekski olnud võimalik anda viiepallisüsteemis üle 2 palli, sest tellida ei olegi eriti midagi, põhiliselt naabermaade kandlenoote või ajakirju.

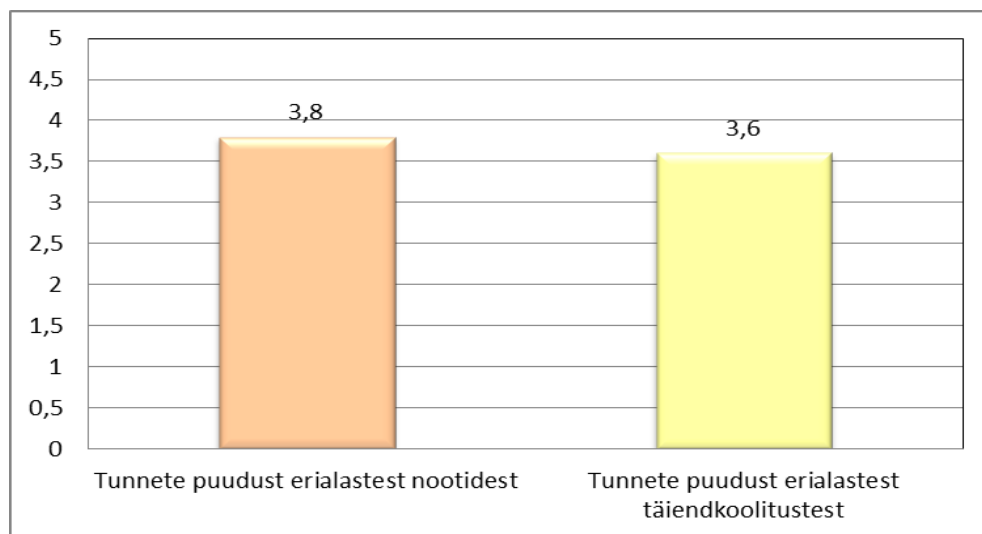
Joonis 19 Noodikogude olukord

Küsimuses 2.16. paluti õpetajatel nimetada noodikogumikke, mida nad oma töös kasutavad. Vastustes oli 15 korda ära märgitud E. Roode koostatud kogumikud: „Valik kandlepalu muusikakooli nooremale astmele” ja “Valik kandlepalu muusikakooli

vanemale astmele” (Eesti Muusikakoolide Liit 1988). Kümme õpetajat kasutasid P. Bergmani ja R. Kuhi koostatud kandlekogumikke: „Kandle noote I, II, III, IV, V, VI, VII“. (Käsikiri) Kuus õpetajat märkisid ära “Vanu ja uusi kandlepalu“ (Tallinn 1973)”. Viis õpetajat - A. Marguste kogumiku “Mihklist Peetrisse. Kandle ehk klaveripalu rahvakalendri tähtpäevadeks”. (SP Muusikaprojekt: Muusikakirjastus, 2003) Järgmisena nimetatud noodikogumikud leidsid kasutust vaid mõne õpetaja poolt: J. Uppini koostatud kogumik „Rahvapärased pillilood“ (ERRS 2011), Leo Semleki “Kummardus Eesti kandlele” (Tallinn. 2000), Leo Semleki „Lüürilised miniatuurid eesti kandlele“ (Tallinn. 2000); Leo Semleki „Mosaiik eesti kandlele“ I ja II (Tallinn. 2004–2005); „Uued pillilood pärimusmuusikas“ (2008), „Vivo kantele“ (Helsingi 2005), P. Karrase koostatud “Kuuekeelne kannel” (Viljandi. 2001). Võib öelda, et repertuaari kandlele on äärmiselt vähe. Õpetajad otsivad lugusid klaverile, kitarrile, harfile, klavessiinile jt. pillide repertuaarist ja kohandavad neid kromaatilisele kandlele.

Kandle repertuaari rikastamiseks on soovitatav tutvuda Laura Lindpere lõputööga “Originaallooming kromaatilisele kandlele alates 1990. aastast” (Lindpere 2013). Ta on oma töös üles loetlenud kõik sellel ajavahemikul loodud teosed kromaatilisele kandlele, analüüsid lähemalt kahte muusikapala ja andes näpunäiteid kaasaegse muusika mängimiseks. Sealt on võimalik saada teada kasulikest mängutehnilistest võtetest.

Puudust tuntakse ka erialastest täiendkoolitustest (vt Joonis 20). Kasvatust ja koolitust on nähtud alana, kus tegeldakse intensiivselt nii väärtuste vahendamise ja kui ka uusi väärtusi loova kultuuriga (Hirsijärvi, Huttunen 2005, lk 63).

Joonis 20 Erialased noodid ja täiendkoolitused

Õpetaja professionaalses arengus on kaks põhilist komponenti, mida õpetajad oma töös pidevalt täiendama peavad: teadmised ja eneseefektiivsus (Sarnet 2008, lk 28).

2002 aastal on Eestis on asutatud Kandleliit eesmärgiga edendada kandlealast tegevust, populariseerida kandlemuusikat ja anda õpetajatele täiendkoolitust.

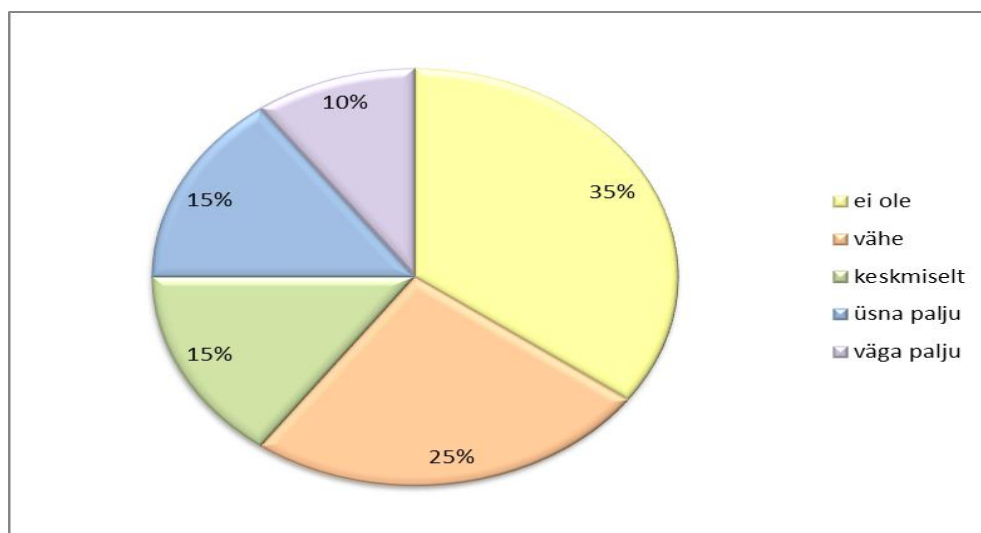
Kandleliidu esimees K. Mühling ütles Kandleliidu tegevuse kohta: “On tellitud uudisloomingut kandlele Eesti heliloojatelt (heliloojad Liis Viira, Malle Maltis ja Kristjan Kõrver) ja oldud kaasorganiseerija sel kevadel toimunud Rahvusvahelisel Kandleuurijate konverentsil (Baltic Psaltery Conference). Viimastel aastatel on toimunud regulaarselt igakevadised koolituspäevad kandleõpetajatele. 2012 aastal pidas Ene Nael koolituspäeva barokkmuusika esitusest, 2011 aastal olid teemadeks Steiner-, Zuzuki ja Orffi pedagogika ja nende kasutamine kandleõpetuses. Kuna kandleliidu tegevus toimub meil kõigil muu töö kõrvalt ja nõ. "õhinapõhiselt", siis väga tihedat tegevust me pole saanud arendada. Üritused toimuvad keskmiselt kord aastas.” (Mühling 2013)

Eelmise sajandi 60-ndatel aastatel suhtusid tuntud heliloojad ja muusikapedagoogid kandlesse alavääristavalt. Nii näiteks ütles Els Roodele tema dirigeerimise õpetaja Heino Rannap „Tead mulle kannel väga meeldib, aga ainult muuseumis!“ Peep Lassmann ütles, et klaver on ikka parem pill kui kannel, sest ta on mitmehäälne. Elmar

Luhats kiskus omal ajal pooltoonide keeled kandlelt ära ja ütles: „Meil on ainult üks Roode, kes seda pilli mängida oskab, rohkem neid ei ole ja ei tule!“ (Roode 2013)

Magistranti huvitas, et kas tema kolleegid on kohanud ka mittevõrdväärset suhtumist kandleõpetusse võrreldes suhtumisega mõne teise instrumendi õpetusse. On töökirjutajagi kuulnud repliiki: „Kas kannelt on vaja ka õpetada? Seda mängitakse ju niisama!“

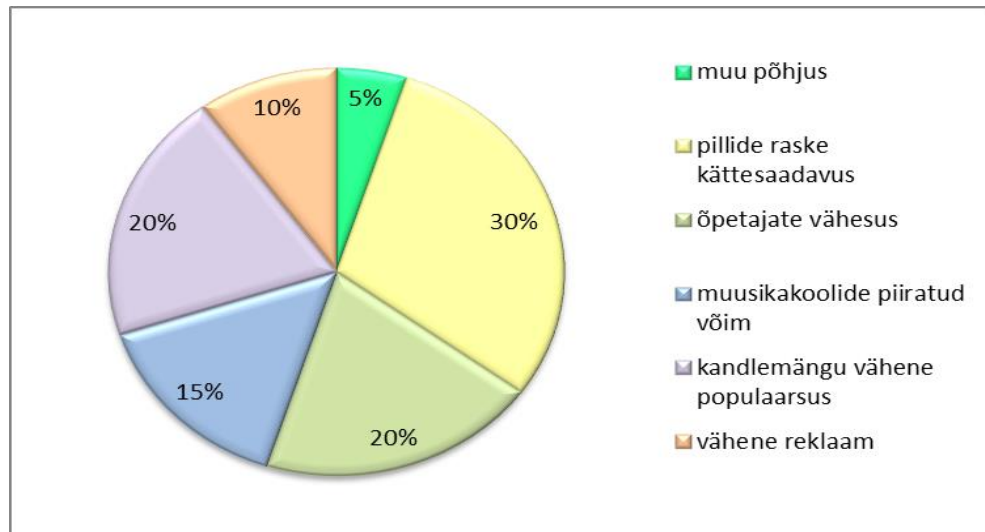
Mittevõrdväärset suhtumist kandleõpetusse ei ole üldse kohanud 35% õpetajatest. Kui õpetatavat eriala hinnatakse, tõuseb õpetaja enesehinnang. On siiski päris palju neid, kes on ebameeldivat suhtumist tunda saanud: keskmiselt kuni väga palju on sellist suhtumist kogunud 40% õpetajatest!

Joonis 21 Mittevõrdväärse suhtumine kandleõpetusse

Oma ainevaldkonna tunnustamist koolis peavad tähtsaks enamuse pedagooge. Üheksa õpetajat peavad seda väga tähtsaks, kaheksa üsna tähtsaks ja kolm keskmiselt tähtsaks.

Kromaatilist kannelt õpetatakse kahekümnes muusikakoolis, mis moodustab 23,8% muusikakoolide üldarvust (84). Mis kandleõpetajate arvates on need põhilised põhjused, miks see protsent nii väike on, võib vaadata allolevalt jooniselt 22.

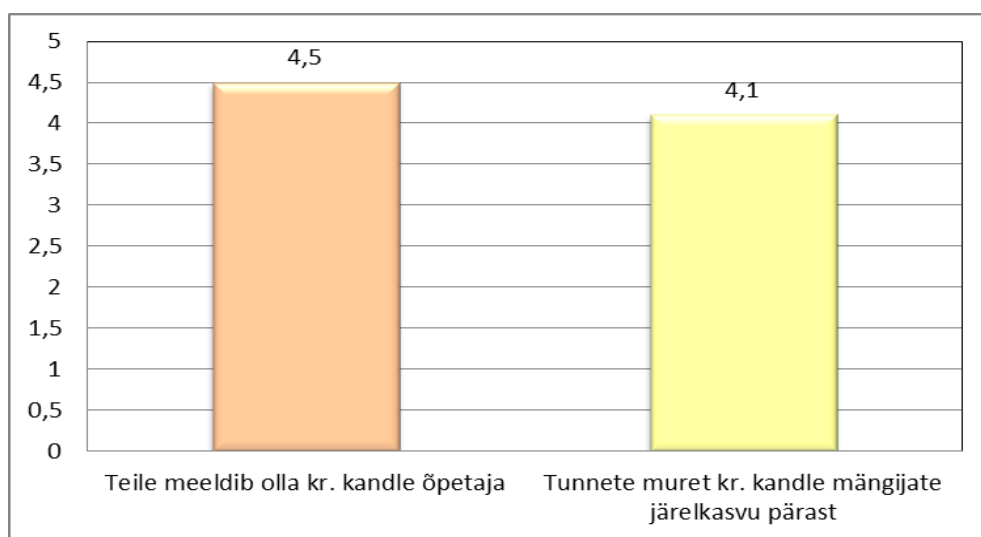
Joonis 22 Põhjused, miks kromaatilist kannelt õpetatakse vähestes muusikakoolides

Kõige suuremaks põhjuseks on pillide raske kättesaadavus. Õpetajate vähesus ja kandlemängu vähene populaarsust on 20% teasel kohal.

Els Roode on avaldanud oma arvamust kandlemängijate järelkasvu kohta: “Meil on akadeemias õpetajad, aga ei ole varsti kedagi õpetada” (Roode 2013). Kõik õpetajad ei taju olukorda üheselt ja näib, et see on piirkonniti erinev. Imselt on suurel määral ka õpetajast, mil moel ta kannelt propageerib, kuidas ta ise kandlesse ja õpilastesse suhtub. Raamatus “Arenguvestlus õpilasega” kirjutatakse: “Õpilase õpihuvi seisukohalt on määrava tähtsusega õpetaja suhtumine ainesse, mida ta õpetab ja õpilastesse, keda ta õpetab. Õpetajale ei saa olla ükskõik, kuidas õpilased temasse suhtuvad. Sageli on õpetajale, kellel puudub õpilastega vastastikune mõistmine, oluline vaid heade õpitulemused ja distsipliin tunnis. Sellise õpetaja juures ollakse küll sunnitud õppima, osa õpilasi saavutavad ka olümpiaadidel, konkurssidel häid tulemusi, kuid sageli seda ainet ei armastata ja õpetajat pigem kardetakse. (Salumaa, Talvik, Saarniit, 2006, lk 31)

Enamus koolide juhtkondi korraldavad õppeasutustes ja lasteaedades pille tutvustavaid kontserte, aga iseseisvalt esinemist õpetajad väga ei otsi. Kandleõpilaste järelkasvu pärast on mures paljud õpetajad, kellest enamus mõistab, et peaks rohkem kandlemängu propageerima. Selliseid, kes viiepalli süsteemis hindasid oma mure suurust ühe või kahe palliga, ei olnud.

Vastused küsimusele, millisena näevad nad kromaatilise kandle õpetust 10 aasta pärast, olid nii optimistlikud kui pessimistlikud. Arvati, et kromaatilise kandle õpetus muutub populaarsemaks, kui sellele rohkem reklaami teha ja kui pillide tootmine jätkub. Kandle populaarsust tõstab piisavalt laia amplituuga repertuaari mängimine. Loodetakse, et vast on piisavalt õpetajaid ja pille ning kui neist probleemidest üle saab, siis on kannel pill nagu iga teine. Oli ka vastupidiseid arvamusi: „Muusikakoolides õppijaid jääb tunduvalt vähemaks. Kromaatilise kandle mängijaid tuleb 10 aasta pärast tuletikkuga taga ajada ja huvitatakse rohkem väikekandlest ja rahvalikust pillimängust.“ (vt Lisa 6) Töö kirjutaja väidab oma kogemusele toetudes, et teisi olemasolevaid kandleliike (väikekannel, rahvakannel) on lihtsam mängida ja nende soetamine ning musitseerimine algtasemel ei käi enamusele üle jõu. Kui üks pill on aga Eesti kultuuripildis olnud juba üle 60 aasta ja on ennast õigustanud täisväärtusliku kontsertpillina, millel saab mängida igasugust muusikat, siis ei saa teda mingil juhul olematuks teha. Tuleb iga hinnaga seda kandleõpetust propageerida ja näidata maailmale, et meil on midagi sellist, mida kusagil mujal ei ole.

Joonis 23 Kandleõpetajaks olemine ja mängijate järelkasv

Iga õpetaja peaks suutma igal hetkel vastata vähemalt enese jaoks, millised on traditsioonid ja väärtused, mida ta edasi kannab ja õpilastele edasi annab. Kõige olulisem õpetajaks olemise ja õpetamise juures on magistrandi arvates välja toodud tuntud viiulipedagoogi L. Garami arvamus, milles võiks sõna „viili“ asendada

mistahes pilliga: „Viiulipedagoogika sihiks on: kasvatada mitmekülgset haritud muusikuid, kes valdavad meisterlikult oma instrumenti, esindavad kõrgetasemeliselt oma kultuuri ja on võimelised iseseisvalt töötama. Kogu kasvatustöö, samuti viiulimängu õpetamine on suunatud sellele, et kasvandikest võrsuksid kõrge moraaliga isiksused, kes suudavad arvestada ka lähedaste vajadusi. Eesmärk on täidetud alles siis, kui on kasvanud ehe ja tasakaalukas isiksus, kes on leidnud harmoonia eneses, mõistab olulist ümbritsevas elus ja suudab ennast teostada.“ (Garam 2000, lk 23)

Joonis 23 annab kinnitust asjaolule, et kandleõpetajatele meeldib nende töö ja see on väga tähtis. Nii on neil lihtsam täita oma missiooni - toetada õpilase arenguprotsessi, aidates avastada tema sisemisi ressursse ning toetada õpilase usku enda võimesse koolis ja elus hakkama saada.

KOKKUVÕTE

Kannel on olnud sajandeid eestlaste rahvapill. Nüüdseks on kandlest saanud suurte võimalustega kontsertpill. Eesti kromaatiline kannel tänapäevasel kujul on olnud kasutusel kuuskümmend aastat. Üle poole sajandi on antud sellel formaalset pillõpet muusikakoolides alg- ja keskastmel. Tänapäeval on Eestis võimalik kromaatilise kandlega omandada ka kõrgharidus. Antud uurimistöös on tähelepanu keskmes kromaatilise kandle õpetamine algastmel huvialakoolides ehk muusikakoolides.

Kromaatilise kandle alane teaduskirjandus Eestis puudub. Populaarteaduslikku ja kirjanduslikku materjali on võimalik vähesel määral leida. Märkimisväärse tähtsusega on Els Roode erakogu, milles on säilitatud materjale kandle kujundamisaegadest käesoleva ajani. Antud erakogu sisaldab artikleid, fotosid ja arvustusi kandlemängijate kontserttegevusest ja rahvusvahelistest kandlefestivalidest, mille raames toimunud täiendkoolitused on olnud kandleõpetajatele ja -õpilastele olulise tähtsusega. Samuti on väärtuslikud muuseumides säilinud käsikirjad tutvustamaks kandle ajalugu.

Kromaatilise kandle õpetus Eesti muusikakoolides on esmakordselt uuritud teema. Käesoleva uurimistöo eesmärgiks oli hinnata kromaatilise kandle õpetuse hetkeolukorda, analüüsida ja tuua välja probleemset kohad kandleõpetaja töös ning otsida probleemidele lahendusi. Uurimistöo koosneb kahest osast. Selle esimeses osas anti ülevaade kromaatilise kandle ajaloolisest taustast, ehituslikust omapärasest ja õpetamise ajaloost. Tuginedes D.C. Corrigan ja M. Habermani teooriale seletati lahti professioni mõiste, vaadeldi kandleõpetaja elukutse omapära. Teises osas viidi läbi empiiriline uuring, kus küsitleti kõiki Eesti muusikakoolide juhtkondi ja muusikakoolides kromaatilist kannelt õpetavaid õpetajaid.

Eelküsitlusest muusikakoolide juhtkondadele saadi teada, et alates aastast 1949 kuni tänaseni on saanud kandle õpetust ja lõpetanud muusikakooli 225 noort inimest. Kromaatilist kannelt õpetati eelmisel õppeaastal kahekümnes Eesti muusikakoolis ning tava- ja süvaõppes õppis 96 õpilast. Põhilisteks põhjusteks, miks paljudes muusikakoolides puudub kromaatilise kandle õpetus, peeti õpetajate ja huviliste puudumist või koolide piiratud finantsilisi võimalusi. Selgus, et viies muusikakoolis, kus praegu ei õpetata kannelt, on seda tehtud varasematel aastatel ja selgusid ka need koolid, kuhu oodatakse kandleõpetajat.

Anonüümne ankeetküsitlus viidi läbi kõikide Eesti kromaatilise kandle õpetaja seas ajavahemikul 10.06.2013. kuni 18.07.2013. Kõige suuremaks probleemiks kandleõpetuses on pillide vähesus ja nende halb seisukord. Õpetajatelt laekunud andmete põhjal saadi teada, et muusikakoolide omandis on praegu 107 kromaatilist kannelt, paljud neist vajavad remonti. Õpetajad tunnevad puudust nootidest ja noodikogumikest ning erialastest täiendkoolitustest. Oma ainevaldkonna tunnustamist koolis peavad tähtsaks enamus pedagooge. Peamiseks põhjuseks, miks kromaatilist kannelt õpetatakse vähestes muusikakoolides, peetakse pillide rasket kättesaadavust. Õpetajate vähesus ja kandlemängu vähene populaarsus on teisel kohal. Tuntakse tõsiselt muret kandlemängijate järelkasvu pärast. Intervjuus Eesti kandlekoolkonna rajaja Els Roodega selgus, et kandleõpetuse kõrgtaseme pärast meil muretseda ei ole vaja, meil on väga andekad mängijad ja õpetajad, aga suureks probleemiks on õpilaste vähesus muusikaõppeasutuste kesk- ja algastmel.

Uurimistöö tulemustest saab järeldada, et kromaatilise kandle kui instrumendi olemasolu on veel paljudele nähtamatu ja õpetuseks vajalik materiaaltehniline baas on halb. Meil on olemas mõned väga head professionaalsed kandlemängijad, aga nende populaarsus jääb kas piiri taha või on orienteeritud kitsale ringkonnale. Puudub peaaegu täiesti reklaam kandlele.

Uurimistöö tulemuste põhjal arvab töö autor, et kromaatilise kandle õpetus sellisel kujul nagu praegu, vajab suuremat toetust ja propageerimist. Hoogustuma peaks Eesti Kandleliidu tegevus. Täiendkoolitustest, mis toimuvad üks kord aastas, jääb väheks. Kandlele tuleb teha reklaami. Tänapäeval internetiajastul, kui internet on jõudnud igasse

kodusse ja kooli, on vajalik kandlele kindlasti oma koduleht, millelt saab lugeda infot kandle, kontsertide ja esinejate kohta ja kus leiab näiteid meie suurepärase kandlesolistide esinemistest. Sinna tuleks koondada ka kõik kandlealased lõputööd, publikatsioonid ja põhiline repertuaar. Kontsertide, kursuste, koolituste reklaamid peaksid olema korraldatavate linnade, maakondade kodulehtedel, facebooki lehel ja kuulutused reklaampostidel. Täiendkoolituste raames on oodatud lahtised tunnid ja repertuaari tutvustused. Tuleks rohkem esineda ja heliloojatelt võiks tellida repertuaari, mis sobib mängimiseks ka muusikakoolides õppivatele noortele. Võimalusel korraldada lugude ja seadete konkursse. Kandleliit võiks klaverivabrikule teha ettepaneku ühe partii kromaatiliste kannelde tootmiseks, mis lahendaks pilliprobleemi. Kindlasti tuleb „elus hoida“ ja panustada rahvusvahelistele kandlefestivalide traditsioonile, sest see on tugev jõud koondamaks eri rahvusest kandlemängijaid ja kandleõpetajaid.

Uurimistöö tulemusi on kavas tutvustada kõikidele kandleõpetajatele ja kandlemängu huvilistele oktoobris 2013 toimuval kandlefestivalil ja oma kodulehel www.helisevsonum.ee.

KASUTATUD KIRJANDUS

Allik, J. 2003. *Isiksus ja seadumused*. Isiksuse psühholoogia. Tartu Ülikooli Kirjastus. Lk 23–66.

Cartwright, J. 2000. *Evolution and human behaviour*. Macmillan Press Ltd.

Eensaar, T. 2003. *Elukestva õppe põhiterminoloogia inglise-eesti seletav sõnastik Euroopa Komisjoni dokumentide põhjal*. Magistripjekt. Tartu.

Eesti Entsüklopeedia 2000. 14 kd. Tallinn, Entsüklopeediakirjastus.

Garam L. 2000. *Viiulipedagoogika eesmärgid ja nende saavutamise vahendid*. Interpretatsioonipedagoogika probleemid I. Lk 20–31.

Haridus- ja Teadusministeerium. 2005. Elukestva õppe strateegia 2005-2008.

Haridustöötajate kutseoskuste täiustamise korra kinnitamine. RTL 1998, 163, 615; kehtiv redaktsioon 1.09.2013. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/12875996>] (19.09.2013).

Hirsijärvi, S., Huttunen, J. 2005. *Sissejuhatus kasvatusedusesse*. Medicina AS, Tallinn.

Huhtanen K. 2003. *Tegevmuusiku kompetentsusest õpetajana*. Interpretatsioonipedagoogika probleemid II Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Interpretatsioonipedagoogika Instituut. Tallinn. Lk 41–46.

Huvialakooli seadus. 2006. RT I 2007, 4, 19; hetkel kehtiv redaktsioon 01.09.2013. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/13339594>] (19.09.2013).

Huvialakooli seadus. RT I 1995, 58, 1004. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/32343>] (19.09.2013)

Huviharidusstandard. RTL 2007, 27, 474. [<https://www.riigiteataja.ee/akt/12809661>] (01.09.2013)

Jurasaite-Harbinson, E. 2005. *Reconstructing teacher's professional identity in a research discourse: a professional development opportunity in an informal setting*. *Trames*. 9, 2, p 159-176.

Kallio, A. O. 1934. *Suurmeeste Elulood. Elias Lönnrot*. Eesti kirjanduse Seltsi Kirjastus

Krull, E. 2002. *Eesti õpetaja pedagoogilised arusaamad, arvamused ja hoiakud milleeniumivahetusel*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Laanemets, L. 2005. *Impressioonid. Rahvalikust kandlest elektrikandleni*. *Muusika*, 6/05.

Linde, R. 2011. *Eesti muusikakoolide viiuliõpetajate professionaalne enesemääratlus*. Viljandi: TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia. [Magistritöö]

Lindpere, L. 2013. *Originaallooming kromaatilisele kandlele alates aastast 1990*. Tallinn: Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia. [Magistritöö]

Mühling, K. 2011. *Eesti kromaatiline kannel ja John Cage*. Interpretatsioonipedagoogika probleemid IV Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Interpretatsioonipedagoogika Instituut. Tallinn. Lk 43–49.

Org, K. 2005. *Kromaatilise kandle kujundamise lugu ja selle mänguõpetus Eestis*. Viljandi: Viljandi Kultuuriakadeemia [Diplomitöö].

Peekna, A. 2010. *Psalteries and Zithers. The Science of String Instruments*. Springer. Lk 99–122.

Pulst, A. 1967. *Meenutusi muusika alalt*. Käsikiri. Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum. Fond nr. M 234:1

Saks, T. 2009. *Roode, Els*. Eesti muusika biograafiline leksikon = EMBL. 2. köide. Tallinn: Eesti Entsiklopeediakirjastus. Lk 206–207.

Salumaa, T., Talvik, M. & Saarniit, A. 2006. *Arenguestlus õpilasega*. Merlecons ja Ko OÜ. Tallinn.

Sarnet, A. 2008. *Lasteaiaõpetajate professionaalse identiteedi uurimine nende tööalaste arusaamade kaudu*. Tartu Ülikool. Tartu.

Tampere, H. 1975. *Eesti rahvapillid ja rahvatantsud*. Eesti Raamat. Tallinn.

Tilk, M. 2003 *Rituaalne tants ja muusika*. Kasvatus eri kultuurides. Tallinn.

Tõnisson, A. 1938. *Vanemuise kandle mängimise ja hääldde panemise õpetus*. Türi.

Tõnurist, I. 1985. *Eesti ja Pihkvamaa etnomuusikalised suhted*. Emakeele seltsi aastaraamat. Tallinn.

Tõnurist, I. 1996. *Uuem kannel Eestis ja naabermaades*. Pillid ja pillimäng eesti külaelus. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus. Lk 20–31.

Tõnurist, I. 2008. *Uuem kannel (kannel, simmel, tsimmel, külakannel, rahvakannel, diatooniline kannel)*. Eesti rahvaille. Lk 77–85.

Valk-Falk M. 2000. *Märkmeid motivatsioonist muusikakeskkonnas*. Interpretatsioonipedagoogika probleemid I Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia Interpretatsioonipedagoogika Instituut. Tallinn. Lk 55–63.

Vilistlaste nimekiri. (Georg Otsa nim Tallinna Muusikakool). [http://www.otsakool.edu.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=89&Itemid=77]. (20.09.2013)

Võõrsõnade leksikon 2000. Kirjastus „Valgus“. Tallinn.

Õpetaja kutse-eeetika. 2005. Eesti Haridustöötajate Liit. [<http://www.eetika.ee/haridus/kutse/koodeksid>]. (19.09.2013).

Õpetajate koolituse raamnõuded. RT I 2000, 87, 575; kehtiv redaktsioon (01.09.2013). <https://www.riigiteataja.ee/akt/26618> (19.09.2013).

Õppimine. Eesti Noorteportaal. Eurodesk. [<http://www.eurodesk.ee/est/oppimine/>]
(19.09.2013)

Õunapuu, L. 2010. *Üliõpilaste kirjalikud tööd*. (Metoodiline juhend magistritöö, seminaritöö, lõputööde, referaadi ja essee koostamiseks ning vormistamiseks). Viljandi.

Õunapuu, L. 2011. *Teadusliku uuriustöö etapid: 6. Etapp: andmete kogumine*. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia [Loengukonspekt].

KASUTATUD ARHIIVI- JA VESTLUSMATERJALID

Erm, T. 1997. *Taotlus kultuurkapitali helikunsti sihtkapitalile*. Käsikiri asub Els Roode erakogus.

Hermann, K. A. 1887. *Laulu ja Mänguleht* nr. 9.

Kasu, E. 1956. *Kiri Els Roodele*. Els Roode erakogus.

Kiri 1978. *Eesti Teatri - ja Muusikamuuseumile Rootsi Eestlaste Kultuuriloolisest Arhiivist 07.09.1978*. Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum. Tallinn. Fond nr. MO 238, säikitusühik 100.

Kolk, T. aprill 2005. *Intervjuu*: Külli Org. (Helisalvestus). Võru Muusikakool.

Mühling, K. august 2013. *Intervjuu*: Külli Org. (Helisalvestus). Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (EMTA).

Pihlapuu, L 1967. Käsikiri Kirjandusmuuseumis. RKM II 223, 78–79.

Protokollid rahvapilliorkestri kujundamiskoosolekutest 1945–1954. Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum. Tallinn. Fond nr. MO 238 säilitusühik nr. 126.

Püvi, R. aprill 2005. *Intervjuu*: Külli Org: (Helisalvestus). G. Otsa nim. Tallinna Muusikakool.

Roode, E. aprill 2005. *Intervjuu*: Külli Org: (Helisalvestus). Georg Otsa nim. Tallinna Muusikakool.

Roode, E. august 2013. *Intervjuu*: Külli Org. (Helisalvestus). Georg Otsa nim. Tallinna Muusikakool.

LISAD

Lisa 1. Küsimustik muusikakoolide juhtkonnale

Lugupeetud muusikakooli juhtkond!

Olen Külli Org TÜ Viljandi Kultuuriakadeemiast ja mul on käsil magistritöö teemal „Eesti kromaatilise kandle õpetajate professionaalne enesemääratlus“. Saadan Teile kolm küsimust ja ootan väga neile vastuseid. Teie poolt antud vastused aitavad kaardistada muusikakoolid, kus õpetatakse või on õpetatud kromaatilist kannelt ning seejärel küsitleda kõiki Eesti kandleõpetajaid. Vastuseid ootan 25-ndaks aprilliks meiliaadressile kylli.org@gmail.com

1. Kas Teie muusikakooli õppekavas on kromaatilise kandle õpetus?
Kui vastus on „ei“, siis miks?
 - a. me ei ole huvitatud sellest erialast;
 - b. soovime kandleõpet, aga ei ole kandleõpetajat.
 - c. muu põhjus, milline?
2. Kas Teie muusikakoolis on kunagi õpetatud kromaatilist kannelt?
3. Kui Teie muusikakoolis on/oli kromaatilise kandle õpetus, siis:
 - a. mitu õpilast on lõpetanud teie muusikakoolis kromaatilise kandle eriala?
 - b. palun kandleõpetaja nime ja meiliaadressi/telefoni nr.

Ilusat kevadet!

Külli Org

5035599

kylli.org@gmail.com

Lisa 2. Kromaatilise kandle õppekavaga muusikakoolid õppeaastal 2012/2013

Siin on nimetatud need muusikakoolid, kus toimus õppeaastal 2012/2013 kromaatilise kandle õpe tava- või süvaõppes. Sulgudes on selle kooli kromaatilise kandlega lõpetanute koondarv.

- Tallinna Vanalinna Hariduskolleeegiumi MK (12)
- Saue MK (8)
- Keila MK (6)
- Tartu 2. MK (10)
- Viljandi MK (4)
- Iisaku Kunstide Kool (0)
- Saku MK (7)
- Pärnu MK (10)
- Ülenurme MK (0)
- Tapa MK (0)
- Võhma MK (0)
- Rakvere MK (6)
- Võru MK (10)
- Narva (5)
- Karksi-Nuia MK (13)
- Lasnamäe MK (7)
- Käina Huvikool (1)
- Kiviõli Kunstide Kool (4)
- Tallinna MK (96)
- Tartu H. Elleri nim. Tartu Muusikakool noorteosakond (0)

Varem on õpetatud kromaatilist kannelt: Nõmme MK (3), Kadrina MK (3); Rapla MK (2); Jõhvi MK (15) Kehra MK (3)

Lisa 3. Küsimustik muusikakoolide kandleõpetajatele

kulliorg | <http://www.eformular.com/kulliorg/kulliorg.html>

Kandleõpetajate küsimustik

Lugupeetud muusikakooli õpetaja!
Palun leidke aega ja täitke allolev küsimustik. Sellega aitate kaardistada kromaatilise kandle õpetuse praeguse olukorra Eestis ja leida üles lahendamist vajavad olukorrad kandleõpetajate töös. Teie kaasabil valmib magistritöö, millega saab tutvuda septembris 2013!

Küsitlus viiakse läbi Eesti muusikakoolide kromaatilise kandle õpetajate seas. Küsimuste korral palun helistada telefonil: 50 355 99 või kirjutada e-mailile: kylili.org@gmail.com

Ette tänades,
Küllli Org
TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia Muusikaõpetaja magistrant

I Õpetaja isiksus.

* 1.1. Mis vanuses hakkasite kromaatilist kannelt õppima?

- 5-10
 11-16
 17-21
 22 või vanemana

* 1.2. Millis(t)es õppeasutus(t)es omandasite muusikalise hariduse? Millisel erialal?

* 1.3. Kes Teie muusikaõpetajatest on mõjutanud Teid kõige enam? Miks?

* 1.4. Mitu aastat olete töötanud kromaatilise kandle õpetajana?

- 0-3
 4-10
 11-20
 21 ja enam aastat

* 1.5. Kas omate õpetajakutset?

- Jah Ei

* 1.6. Milline on Teie haridustase?

- Keskkharidus
 Keskeriharidus
 Kõrgharidus (bakalaureus/rakenduslik)
 Kõrgharidus (magister)

* 1.7. Kas olete ...?

- Nooremõpetaja
 Õpetaja
 Vanemõpetaja
 Õpetaja-metoodik

* 1.8. Millise koormusega töötate muusikakoolis kromaatilise kandle õpetajana?

- Täiskoormusega
 Osalise koormusega

* 1.9. Kas kuulute mõnda ainelütu, kutse-või erialaorganisatsiooni? Kui jah, siis millisesse?

* 1.10. Kas kandleõpetajana töötamise kõrvalt töötate õpetajana ka mõnes teises asutuses?

- Töötan teisel erialal
 Olen pensionär
 Töötan samal erialal teises asutuses

Käesolev vorm on koostatud kasutades küsitluste, ankeetide ja uuringute koostamise teenust www.eformular.ee

- Töötan lisaks õpetamisele ka äri- või erasektoris
 Muu

* 1.11. Kas osalete kromaatilise kandlega mõne ansambli või orkestri töös? Kui jah, siis millises?

* 1.12. Kas juhendate (või olete juhendanud) ansambli või orkestrit? Kui jah, siis millist?

* 1.13. Mitu kromaatilise kandle õpilast (tava- ja süvaõppes) õppis sellel aastal Teie juures kromaatilist kannelt?

* 1.14. Mitu õpilast on lõpetanud muusikakooli kromaatilise kandle eriala Teie õpilasena?

* 1.15. Millises muusikakoolis õpetate kromaatilist kannelt?

* 1.16. Teie vanus?

- kuni 25
 26-40
 41-60
 61 ja enam aastat

II Tunni läbiviimine, repertuaar

* 2.1. Heliredeli mängimine on iga tunni kohustuslik osa 1 2 3 4 5

* 2.2. Tehnilised harjutused (kolmkõlad, akordid, septakordide pöörded jm.) on iga tunni üheks komponendiks 1 2 3 4 5

* 2.3. Pöörate oma tundides suurt tähelepanu töövormide vaheldumisele (koos musitseerimine, noodist lugemine, uue repertuaari tutvustamine ja arutamine, teiste kandlemängijate kuulamine ja analüüsimine jne) 1 2 3 4 5

* 2.4. Üritate vahel õpilastega tunnis improviseerida 1 2 3 4 5

* 2.5. Kasutate tunnis õppemeetodina matkimist 1 2 3 4 5

* 2.6. Kuulate ja analüüsitate tunnis teisi kandlemängijaid 1 2 3 4 5

* 2.7. Muusikakooli kromaatilise kandle õppekava, mille aluseks on EHLi poolt välja töötatud ainekava on abiks palade, etüüdite, suurvormide ja tehniliste lugude valikul 1 2 3 4 5

* 2.8. Õpilased mängivad ühe õppeaasta jooksul tundides klassikalist muusikat 1 2 3 4 5

Käesolev vorm on koostatud kasutades küsitluste, ankeetide ja uuringute koostamise teenust www.eformular.ee

- * 2.9. Õpilased mängivad ühe õppeaasta jooksul tundides rahva-ja pärimusmuusikat ning nende seadeid 1 2 3 4 5
- * 2.10. Õpilased mängivad ühe õppeaasta jooksul tundides eesti heliloojate muusikat 1 2 3 4 5
- * 2.11. Õpilased mängivad ühe õppeaasta jooksul tundides vanamuusikat 1 2 3 4 5
- * 2.12. Õpilased mängivad ühe õppeaasta jooksul tundides uut ja kaasaegset muusikat 1 2 3 4 5
- * 2.13. Muusikakooli noodikogu pakub piisavalt repertuaari kromaatilisele kandlele 1 2 3 4 5
- * 2.14. Muusikakool tellib tihti uusi noote/teavikuid kromaatilisele kandlele 1 2 3 4 5
- * 2.15. Milliseid tehnilisi abivahendeid Te tunnis kasutate (metronom, diktofon, arvuti, vm.)?
- * 2.16. Milliseid kromaatilisele kandlele koostatud noodikogumikke õpetamisel kasutate? Palun nimetage nii palju kui võimalik.
- * 2.17. Millistest allikatest saate veel õpetamiseks noote? Palun nimetage nii palju kui võimalik.
- * 2.18. Millistele teistele pillidele kirjutatud lugusid õpetate kõige enam?
- * 2.19. Millise teise pilli repertuaar sobib Teie arvates kõige enam kromaatilisele kandlele ja miks?
- * 2.20. Kas olete ise seadnud lugusid kromaatilisele kandlele? Kas olete neid lugusid ka noodistanud?
- * 2.21. Kas olete ise kirjutanud lugusid kromaatilisele kandlele? Kas olete neid lugusid ka noodistanud või koostanud noodikogumikke?
- * 2.22. Kui olete kirjutanud või seadnud lugusid kromaatilisele kandlele, kas oleksite nõus saatma 1-2 lugu kogumiku jaoks, kuhu koondame kandleõpetajate endi kirjutatud või seatud lood.

III Kromaatilise kandle õpetaja roll. Probleemid ja perspektiivid kandleõpetuses.

Käesolev vorm on koostatud kasutades küsitluste, ankeetide ja uuringute koostamise teenust www.eformular.ee

* 3.1. Kromaatilise kandle õpetajana on Teie jaoks probleem: (palun valige mitte rohkem kui 2 vastust)

- Pillide vähesus
- Pillide halb seisukord
- Õpilaste lai huvidering
- Vähene erialaline repertuaar
- Vähene õpetajakogemus
- Vähene pillimängu oskus

* 3.2. Mis iseloomustab Teid õpetajana kõige paremini? (palun valige mitte rohkem kui 2 vastust)

- Heade tulemuste saavutamine
- Võime lahendada keerulisi probleeme
- Julgus riskida
- Vastutusrikaste olukordade eelistamine
- Sõbralike suhete loomine ja hoidmine
- Võime suunata ja kiirendada arengut

* 3.3. Mis on tundides Teie jaoks kõige olulisem? (palun valige mitte rohkem kui 2 vastust)

- Õhkkond, kus õpilane tunneb ennast hästi ja turvaliselt
- Õpilase isiksuse areng on tundide kõige olulisem eesmärk
- Õpilase minapiilt on temaga suhtlemisel oluliseks

lähtepunktiks

- Õpilase tehniliste võimete arendamine
- Tundides on oluline range õpilase-õpetaja suhe

* 3.4. Mis võib Teie arvates olla peamiseks põhjuseks, et kromaatilist kannelt õpetatakse Eestis suhteliselt vähestes muusikakoolides? (palun valige mitte rohkem kui 2 vastust)

- Pillide raske kättesaadavus
- Õpetajate vähesus
- Kandlemängu vähene populaarsus
- Muusikakoolide piiratud rahalised võimalused
- Vähene reklaam kromaatilise kandle mängule
- Muu

* 3.5. Teie õpilaste esinemine kooli ja teistel kontsertidel on Teie jaoks oluline

- 1 2 3 4 5

* 3.6. Teie õpilaste osalemine regiono- ja vabariiklikel konkurssidel on Teie jaoks oluline

- 1 2 3 4 5

* 3.7. Tundide ning õppematerjalide ettevalmistamiseks kulub Teil palju aega

- 1 2 3 4 5

* 3.8. Õpetamiskogemus on tulnud Teile kasuks Teie tugevate ja nõrkade külgede teadvustamisel

- 1 2 3 4 5

* 3.9. Teie jaoks on olulised erialased vestlused kolleegidega

- 1 2 3 4 5

* 3.10. Olete huvitatud oma eriala valdkonnas toimuvast

- 1 2 3 4 5

* 3.11. Teie töö jaoks on tähtis hea koolikorraldus

- 1 2 3 4 5

* 3.12. Õpetajana on Teie jaoks tähtis, et Teie ainevaldkond on koolis kõrgelt hinnatud

- 1 2 3 4 5

* 3.13. Olete kohanud kolleegide mittevõrdväärset suhtumist kromaatilise kandle õpetusse

- 1 2 3 4 5

* 3.14. Kooli poolt kohandatavad pedagoogilised uuendused on Teie jaoks olulised

- 1 2 3 4 5

Käesolev vorm on koostatud kasutades küsitluste, ankeetide ja uuringute koostamise teenust www.eformular.ee

- * 3.15. Teie jaoks on oluline haridusalase enesetäiendamise võimaldamine kooli poolt 1 2 3 4 5
- * 3.16. Teie jaoks on tähtis kolleegidega koos töötamine 1 2 3 4 5
- * 3.17. Peate oluliseks õpetajana kuulumist mõnda erialaorganisatsiooni 1 2 3 4 5
- * 3.18. Tunnete puudust kromaatilisele kandlele kirjutatud või seatud nootidest ja noodikogumikest 1 2 3 4 5
- * 3.19. Tunnete puudust erialastest täienduskoolitustest 1 2 3 4 5
- * 3.20. Teile meeldib olla kromaatilise kandle õpetaja 1 2 3 4 5
- * 3.21. Õpetajatöö on Teie kutsumus 1 2 3 4 5 6
- * 3.22. Tunnete muret kandlemängijate järelkasvu pärast 1 2 3 4 5
- * 3.23. Millal ja missugusel õpetaja täienduskoolitusel Te viimati osalesite ja millised koolitused pakusid huvi?
- * 3.24. Kui palju omab kool kromaatilisi kandleid ja millises seisus need on?
- * 3.25. Kas Teie õpilased esinevad kooli kontsertidel ja mujal piisavalt palju? Mitu korda õppeaastas?
- * 3.26. Kas Teie kool korraldab muusikakoolis õpetatavaid pille tutvustavaid kontserte üldhariduskoolides, lasteaedades?
- * 3.27. Kas olete iseseisvalt otsinud võimalusi õpilastele esinemiseks väljaspool muusikakooli?
- * 3.28. Millisena näete kromaatilise kandle õpetust 10 aasta pärast?
- * 3.29. Kas arvate, et peaksite kannelt ja kandlemängu rohkem reklaamima? Kui Te seda juba teete, siis millisel moel?
- * 3.30. Veel kommentaare, tähelepanekuid?

Tänan vastamast!

Küllli Org

Lisa 4. Väljavõtte festivali programmist aastal 2001

VII Rahvusvahelise kandlefestivali kava 09.-11. III 2001

Reede 09. märts

11.00- 11.40	“Kukulinnu” kontsert Pärnu Ülejõe Gümnaasiumis.
12.45-13.25	“Kukulinnu” kontsert Pärnu Ühisgümnaasiumis.
13.30	Lõuna.
14.30	Festivali avamine KuMa's (Pühavaimu 8)
15.00-15.45	Kontserdid restoranis “Seegi Maja”.
16.15-17.00	Esinevad: Eva Alkula Hedi Viisma Ruth Rahula
	Seminar eesti muusikakoolide kandleõpetajatele:
16.00-16.45	Kandle algõpetus. (Lahtised tunnid.) Els Roode
16.50-17.35	- “ - - “ - - “ -
17.40-18.25	Rütmiõpetus kasutades oma keha. Ruth Rahula
18.30-19.15	MK õpilaste 2000.a. konkursi analüüs. Ruth Rahula
19.30	Kontsert sanatooriumis “Tervis”. Esinevad kanneldajad Lätist, Leedust ja Eestist.

Sõit ööbimiskohta.

Laupäev 10. märts

08.45	Homnikusöök.
09.15	Väljasõit ööbimiskohast.
Proovid Vanalinna Koolis :	10.10-10.30 - eestlased 10.30-10.50 - lätlased 10.50-11.10 - leedulased 11.10-11.30 - soomlased
12.00	Kontsert Vanalinna Koolis.
15.00-16.00	Lõuna aeg.
16.00-16.40	Kontserdi proov Raekojas. T. Maiste, K. Mühling, Kukulind
17.00	Kontsert Raekojas. T. Maiste, K. Mühling, Kukulind
19.00	Koosviibimine KuMa's. Sõit ööbimiskohta.

Pühapäev 11. märts

09.45	Homnikusöök.
10.15	Ärasõit ööbimiskohast. Kõik asjad kaasa.
11.00	Festivali lõpetamine KuMa's.
13.00	Lõuna. 14.00 – ärasõit . Head kojujõudmist!

Allikas: Els Roode erakogu

Lisa 5. G.Otsa nim. Tallinna Muusikakooli ja EMTA lõpetanud kandlemängijad

G. Otsa nim. Tallinna Muusikakoolis õpetajakutse omandanud kromaatilise kandle mängijad on toodud välja loos kooli lõpetamise aastaga ja eriala õpetaja nimega.

1. Els Roode (1955) õpetaja (edaspidi õp.) Eik Toivi
2. Evi Teras (Kasu) (1955) õp. Eik Toivi
3. Jaak King (1956) õp. Eik Toivi
4. Mall Rätsep (1957) õp. Eik Toivi
5. Maie Kivita (1958) õp. Eik Toivi
6. Tatjana Kulikova (Tallermaa) (1958) õp. Eik Toivi
7. Urve Veerme (1958) õp. Eik Toivi
8. Tuule Kann (1986) õp. Els Roode
9. Külli Puusepp (Org) (1988) õp. Els Roode
10. Kristi Mühling (1990) õp. Els Roode
11. Pii Kaljukivi (1995) õp. Tuule Kann
12. Viola Roomet (1996) õp. Tuule Kann
13. Ruth Rahula (Kuhi) (1998) õp. Els Roode, Kristi Mühling
14. Hedi Viisma (1999) õp. Els Roode, Kristi Mühling
15. Kaarin Karja (Aamer) (1999) õp. Tuule Kann
16. Evelin Lätt (2000) õp. Tuule Kann
17. Ella Maidre (2001) õp. Kristi Mühling
18. Maarja Maasing (2003) õp. Kristi Mühling
19. Liisi Laanemets (2003) õp. Kristi Mühling
20. Laura Linnaks (2006) õp. Hedi Viisma
21. Julia Tenisson (2007) õp. Kristi Mühling
22. Anna-Liisa Eller (2008) õp. Kristi Mühling

23. Laura Lindpere (2008) õp. Kristi Mühling

24. Silvia Vahu (2013) õp. Kristi Mühling

EMTA Interpretatsiooni osakonna bakalaureuse taseme lõpetanud: Ruth Kuhi (2007), Ella Maidre (2007), Maarja Maasing (2007), Laura Linnaks (2007), Pille Bergmann (2008).

EMTA Interpretatsiooni osakonna magistratuuri lõpetanud: Ruth Kuhi (2009), Ella Maidre (2009), Laura Linnaks (2009).

EMTA Keelpilli osakonna, kandle erialal bakalaureuse lõpetanud: Laura Lindpere (2010), Anna-Liisa Eller (2011).

EMTA Keelpilli osakonna, kandle erialal magistratuuri lõpetanud: Laura Lindpere (2013).

Kandlealane kõrghariduse naabermaadest on omandanud: Els Roode (Läti J. Vitoli nim. Konservatoorium), Tuule Kann (Leedu Teatri- ja Muusikaakadeemia), Kristi Mühling (Sibeliuse Akadeemia) ja Hedi Viisma (Sibeliuse Akadeemia).

Lisa 6. Õpetajate arvamused kandleõpetuse kohta 10 aasta pärast

- Arvan, et kromaatilise kandle õpetus muutub populaarsemaks, kui sellele rohkem reklaami teha ja kui pillide tootmine jätkub.
- Kromaatilise kandle õppimine on popp ja noortepärane.
- Tuleb pingutada õpetajana rohkem kui kunagi varem. Kuna oleme otsaga peamiselt internetis. Ja palju on iseõppijaid. Tõenäoliselt otsivad pillimeistrid uusi variante ja kõlasid, võibolla isegi veidi mängutehnikat muutvaid uuendusi sisse tuues. Kui õpetada piisavalt laia amplituudiga repertuaari, lisaks klassikale üsna palju pärimusmuusikat ja miks mitte näiteks džäss, võib huvi kandle vastu olla piisavalt suur. Sõltub ka, mida meedias näeb- kuuleb. Kui mõni ansambel saab üldtuntuks, kus kannel sees, tõuseb ka pilli populaarsus.
- Loodetavasti on piisavalt õpetajaid ja pille. Kui neist probleemidest üle saab, siis on kannel pill nagu iga teine. Kui on mängijaid on ka kuulajaid ja inimeste teadlikkus kasvab ning eelarvamused taanduvad. 10 aastat on liiga vähe, et kannel kõikidesse muusikakoolidesse jõuaks. Olen kandle patrioot ja keeldun mustemat stsenaariumit uskumast. Seega töotan edasi ja püüan anda oma õpilastele sama armastuse oma pilli ja muusika vastu, mis mul on. Loodetavasti jätkavad mõned minu teed ja viivad edasi ning jõuavad kaugemale kui mina.
- Loodan, et kannelde valmistamine võtab rohkem hoogu ja hind on jõukohane õpilastele.
- Muusikakoolides õppijaid jääb tunduvalt vähemaks. Kromaatilise kandle mängijaid tuleb 10 aasta pärast tuletikkuga taga ajada.
- Õpilaste puudus. Rohkem huvitatakse väikekandlest ja rahvalikust pillimängust.
- Umbes samas seisus, sest kromaatilisi pille on vähe (vanad klaverivabriku pillid, R. Pihlapi tehtud, Soomes valminud).
- Suht samasugusena. Kellel on raha, see hangib uusi pille, kel pole, mängib vanadega.

Lisa 7. Kandleõpetaja Els Roode tähelepanekud ja arvamused

Heliredelitest ei tohiks mingit erilist probleemi teha. See peaks olema nagu muuseas, et ei tekiks hirmu. Ja minu arvates on väga hea just rõhkudega mängimine, muidu ei teki mingit pulssi. Ja see ei ole raske, on isegi huvitav. Mulle ei meeldi ka mõnede muusikute kasutusele võetud väljend *helirida heliredeli* asemel, sest iga heliredel on helirida, aga iga helirida ei ole heliredel.

Improviseerida võib ja tulebki, aga ainult selle peale õpetust üles ehitada ei saa. Samuti Orffi pedagoogika on hea algõpetuseks, aga muusikuks saamiseks jääb sellest väheks.“

Suhted õpilastega. Tahetakse väga sõbralikke suhteid, aga minnakse liiga familiaarseks, kohe sinatatakse, seda ei ole vaja. Õpilase ja õpetaja vahele peaks jääma piir. Ja seda piiri peab tunnetama õpetaja. Ei saa ka lubada, et õpilane õpetaja jutule kogu aeg vahele segab. Siis oleks hea küsida: „Kumb meist õpetaja on, vahetame kohad ära!“

Mure ja rõõm. Mureks on see, et pealinna muusikakoolides on vähe kandleõpilasi. EMTA-s on kandleõpetus jõudnud kõrgtasemele. Kristi Mühling on näidanud ennast väga hea õpetajana. Sel kevadel lõpetas Laura Lindpere esimesena magistriõppe keeelpilliosakonnas, sai kandlesolisti- ja õpetaja kutse. Anna-Liisa Eller saadeti Prantsusmaale vanamuusikat õppima – kandlel. Ja mitmed tema kaasüliõpilased leidsid, et kannel on huvitavam pill kui klavessiin.

Ansamblimäng on väga tähtis. Maast madalast peab üks muusik õppima teistega arvestama. Pikki aastaid oli Tallinna MK juures vilistlaste kandansambel Kukulind ja Pärnus ansambel Cantelo (juh. Tiit Erm), mis olid eeskujuks lastele ja kõik tahtsid nendes ansamblites mängida. Siin-seal on juba tekkimas uusi kandleansamblid see on väga meeldiv.

Esinemised. Lapsele ei tohi kunagi öelda „ära karda!“ See peab olema täiesti välistatud. Talle tuleb sisendada, et esinemine on midagi meeldivat, et teda tahetakse kuulata. „Sulle meeldib mängida ja sulle meeldib ennast kuulata. Sina mängi nüüd nii, et kõigil on sellest rõõm, sinul endal ja teistel.“ Väga oluline on õige kehahoid: keharaskus peab jagunema jalgadele ja kehale.

Koostöö teiste erialadega. Väga palju on teiste pillide mängijatelt õppida (eriti pianistidelt). Muusika jääb ikkagi muusikaks. (Roode 2013)

SUMMARY

Zither (Kannel) has been for centuries an Estonian folk music instrument. Today zither has become a concert instrument with many possibilities. Estonian chromatic zither in a current form has been used for sixty years. For more than half a century students have studied this instrument at music schools at beginner and intermediate level. Today it is possible to obtain a higher degree in chromatic zither. This thesis will look at teaching chromatic zither for beginners at music schools.

The scientific literature concerning chromatic zither is not available in Estonia. There are limited popular scientific and literary articles available on this topic. Els Roode's personal collection has particular importance. It contains materials from the beginning of zither's history until today. This personal collection contains articles, photos and reviews on concerts and international festivals, these have been important training opportunities for zither teachers and students. In addition, the documents in the museums describing the history of zither have great value.

This is the first time the topic of teaching chromatic zither has been researched. The objective of this thesis is to evaluate the current situation of the chromatic zither teaching, analyse and point out the problems related to zither teachers' profession and find solutions. The thesis consists of two parts. The first part relates to the history of chromatic zither, specifics of its structure/design and teaching history. Based on D.C. Corrigan's and M. Haberman's theory the definition of the profession has been explained and the specifics of the zither teachers profession analysed. The second part consists of empirical research, where every Estonian music school's management and chromatic zither teacher was asked to answer questions in a questionnaire.

The above mentioned music school managers informed us that 225 young people have studied zither and graduated music school between 1949 and today. Chromatic zither was taught in twenty Estonian music schools last academic year, and there were 96 students learning chromatic zither at ordinary or extended level. The main reasons why many music schools do not have chromatic zither lessons are lack of teachers and students or lack of financial resources. In five music schools there used to be zither lessons in the past but not anymore. Appeared also schools that would like to employ new zither teachers.

All twenty Estonian chromatic zither teachers filled in an anonymous questionnaire between 10.06.2013 and 18.07.2013. The biggest problem in zither teaching is lack of instruments and their bad condition. According to the information provided by the teachers, music schools have 107 chromatic zithers, many of them require reparation. Teachers are in need of notes and professional training. Most of the teachers consider important recognition in their profession. The main reason why chromatic zither is taught at so few schools is that the instruments are difficult to get hold of. The second important reason is lack of teachers and unpopularity of zither music. There are serious worries as regards future generations of zither players. It appeared from the interview with Els Roode, founder of the Estonian zither school, that there is no need to worry about the higher education as we have very talented students and teachers, however, the major problem is lack of students at the beginner and intermediate level.

In conclusion, based on the research, the chromatic zither is still unknown for many and the material-technical basis to teach the instrument is bad. We have some excellent professional zither players, but their popularity is either known abroad or amongs very small circle. There is almost no advertisement as regards the zither.

Based on the research results, the author believes that the zither teaching requires more support and advertising. Estonian Zither Association should become more active. Additional training once per year is not enough. Zither requires more advertising. As we live during Internet age where Internet is in every home and school, zither requires its own website from where one could read information as regards zither, concerts and performers and from where one could find examples of great zither soloist

performances. All the zither-related theses, publications and basic repertory should also be gathered there. Information on concerts, courses and training should be available on city or regional websites, facebook page and advertisement boards. Repertory introductions and observable lessons are expected during additional trainings. There should be more performances and repertoire, suitable for music students, could be ordered from composers. If possible, to organize competitions for musical pieces and arrangements. The Zither Association could make a proposal to the piano factory to produce one set of chromatic zithers, which would solve the instrument problem. The tradition of international zither festivals must be 'kept alive' as it is a strong force uniting zither players and teachers from different nationalities.

The results of the research will be explained to all the zither teachers and anyone interested during the zither festival, in October 2013 and in my homepage www.helisevsonum.ee.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Külli Org (18.03.1966)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Kromaatilise kandle õpetus Eesti Muusikakoolides“, mille juhendaja on dots. Guldžahon Jussufi, PhD;
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 25.10.2013